

İlkokul Öğrencilerinin Velilerine Yönelik İstismarı Önleme Müdahale Programının Etkililiğinin İncelenmesi *

Examining the Effectiveness of the Abuse Prevention Intervention Program for the Parents of Primary School Students

Eda Durmaz¹, Türkan Yılmaz Irmak² Seda Sapmaz Yurtsever³

¹Sorumlu Yazar, Uzman Aile Danışmanı, Milli Eğitim Bakanlığı, sapmazed@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0003-0119-5666>)

²Doç. Dr., Ege Üniversitesi, turkan.yilmaz.irmak@ege.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-0777-7595>)

³Dr. Öğr. Üyesi, Bakırçay Üniversitesi, sapmaz.seda@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0003-3517-2550>)

Geliş Tarihi: 29.01.2024

Kabul Tarihi: 06.02.2025

ÖZ

Çocukluk dönemindeki cinsel istismar yaşantılarının çocuğun fizyolojik ve psikolojik sağlığı üzerinde yıkıcı etkileri olduğu gibi erişkin yaşama taşınan olumsuz sonuçları da mevcuttur. Cinsel istismara maruz kalan çocuklar utanç, suçluluk, depresyon gibi olumsuzluklarla baş etmek zorunda kalırken, yetişkin yaşamda da zihinsel, sosyal, cinsel ve kişilerarası işlevsellik açısından önemli güçlükler yaşamaktadır. Tüm bu olumsuz sonuçların önüne geçilebilmesinde en etkili müdahale ise erken çocukluk döneminde uygulanan önleme programlarıdır. Çocuk cinsel istismarını önleme programları sıklıkla okullarda çocuklara yönelik gerçekleştirilmektedir. Ancak Covid-19 Pandemisi esnasında çocuklar okullara yüzyüze devam edememişlerdir. Bu nedenle bu çalışmada ebeveynlere çevrimiçi ulaşılarak çocukların, beden sınırları ve farklı dokunuşlar konusundaki bilgi düzeyini arttırmayı amaçlayan 2 saatlik bir önleme programı geliştirilerek etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada çalışma grubunda 41 ilkökul 1. sınıf öğrencisi ($\bar{X}_{yaş}=6.78$, $SS=.42$) oluşturulmuştur. Eğitim grubunda 21, kontrol grubunda ise 20 çocuğun yer aldığı 2×2 'lik faktöriyel araştırma deseniyle planlanan bu çalışmada, eğitimin etkililiğini değerlendirmek amacıyla "İstismardan Korunma Becerisi Formu" ve "Çocuk Bilgi Envanteri" ölçüm araçları, öntest ve sontest olarak uygulanmıştır. Eğitim içeriği çocuklara ebeveynleri aracılığı ile aktarılmıştır. Hazırlanan eğitim içeriği öncelikle eğitim grubundaki ebeveynlere çevrimiçi olarak verilmiş ve ebeveynleri tarafından çocuklara aktarılan kişisel güvenlik eğitiminin etkisi çocukların verdiği cevaplar üzerinden incelenmiştir. Elde edilen bulgular, kontrol grubuyla karşılaştırıldığında ebeveynleri tarafından eğitim verilen çocukların cinsel istismardan korunma bilgi ve becerilerinde artış olduğunu göstermiştir. Ayrıca, araştırmaya katılan ebeveynlere eğitim programıyla ilgili görüşleri sorulmuş, eğitim programını yeterli ve anlaşılır buldukları ve ebeveynlerin çocuğun seviyesine uygun bilgi verme becerilerini arttırdığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk cinsel istismarı, cinsel istismarı önleme, ebeveyn eğitimi

ABSTRACT

Experiences of sexual abuse in childhood have devastating effects on the child's physiological and psychological health, as well as negative consequences that carry over into adult life. Children who are exposed to sexual abuse have to cope with negativities such as shame, guilt and depression, and experience

significant difficulties in terms of mental, social, sexual and interpersonal functioning in adult life. The most effective intervention in preventing all these negative consequences is prevention programmes implemented in early childhood. Child sexual abuse prevention programmes are often carried out for children in schools. However, during the Covid-19 Pandemic, children could not attend schools face-to-face. Therefore, in this study, it was aimed to develop a 2-hour prevention programme aiming to increase children's knowledge about body boundaries and different touches by reaching parents online and to examine its effectiveness. The study group consisted of 41 primary school 1st grade students ($\bar{X}$ Age= 6.78, SD= .42). In this study, which was planned with a 2×2 factorial research design with 21 children in the training group and 20 children in the control group, the 'Skills for Protection from Abuse Form' and 'Child Knowledge Inventory' measurement tools were applied as pretest and posttest to evaluate the effectiveness of the training. The training content was conveyed to the children through their parents. The prepared training content was first given online to the parents in the training group and the effect of the personal safety training conveyed to the children by their parents was analysed through the answers given by the children. The findings showed that, compared to the control group, the knowledge and skills of children who were trained by their parents to protect themselves from sexual abuse increased. In addition, the parents who participated in the study were asked about their opinions on the training programme, and it was seen that they found the training programme adequate and understandable and that the parents' ability to provide information appropriate to the level of the child increased.

Keywords: Child sexual abuse, sexual abuse prevention, parent education

GİRİŞ

Çocuk cinsel istismarı, çocukların sağlıklı gelişimini tehdit eden ve ciddi psikolojik problemlere yol açan küresel bir sorundur (Aktepe, 2009; Turhan vd., 2016; Feiring & Taska, 2005; Gölge, 2015; Pelcovitz vd., 1994). Farklı nitelikteki davranışları barındıran bu istismar türü, çocuğun yetişkin tarafından yaşına ve gelişim düzeyine uygun olmayan cinsel davranışlara zorlanması, cinsel etkinliklere dahil edilmesi ve cinsel tatmin ya da finansal çıkar sağlama amacıyla kullanılması olarak tanımlanır (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2006; Child Abuse Prevention Association, 2024; Özer vd., 2007). Bu kötüye kullanımda, çocuğun önünde cinsel ilişkiye girme, kendi cinsel organını çocuğa dokundurma ve bu yolla mastürbasyon yaptırtma, çocuğa cinsel amaçlı dokunma ve temas olabileceği gibi cinsel ilişki videoları ya da pornografik gösterimler ve kendi cinsel bölgesini göstermek gibi teşhircilik de olabilmektedir (Topçu, 2009). UNİCEF'in 2010 yılında yaptığı Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması'nda 7-18 yaş grubu çocuklarda, cinsel istismarın %3 oranında görüldüğü bulunmuştur. Diğer yandan Türkiye'de ergenlerle yapılan bir çalışmada cinsel istismar yaygınlığının %8 ve üzerinde olduğu bildirilmiştir (Yılmaz-Irmak, 2008). Amerika'da yapılan bir araştırmada 17 yaşındaki kızların cinsel istismara uğrama oranı %27, erkeklerin oranı ise %51 olarak belirlenmiştir (Finkelhor vd., 2014). Bununla birlikte cinsel istismar yaşantısını paylaşmanın zorluğu ve bazen çocukların gelişimsel yaşı itibarıyla cinsel istismarı tanıması güçlüğü nedeniyle bu tür istismar vakalarının sıklıkla gözden kaçtığı ve bildirilmediği (Aktepe, 2009), dolayısıyla cinsel istismarın gerçekteki oranlarının da araştırmalara yansıyan oranlardan çok daha fazla olabileceği bildirilmektedir (Turhan vd., 2006; Sarı vd., 2016). Nitekim, cinsel istismara uğrayanların sadece %15'inin bildirimde bulunduğu ve çoğunlukla bu yaşantının sır olarak saklandığı yönündeki bulgular da bu tahminleri destekler niteliktedir (Topçu, 2009).

Cinsel istismarın çocukların hem fiziksel sağlıkları hem de mental sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri söz konusudur ve istismarın psikolojik yükü çok daha uzun sürelidir. Cinsel istismara maruz kalan çocuklar suçluluk, değersizlik, öfke gibi olumsuz duygularla başetmek zorunda kalmaktadır. Yapılan çalışmalarda cinsel istismara uğrayan çocuklarda depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve obsesif davranışlar gibi psikiyatrik bozuklukların yaygın olarak görüldüğü saptanmıştır (Gölge, 2005). Benzer şekilde, 6-17 yaşlarında cinsel istismara uğramış ve üzerinden en az bir ay geçmiş 36 çocuk ve ebeveynleriyle yapılan bir araştırmada, çalışma grubundaki çocukların dörtte üçünün en az bir psikiyatrik tanı aldığı bildirilmiştir (Şimşek vd., 2011). Yetişkin dönemde yapılan bildirimlerle gerçekleştirilen bir çalışmada (Rudolph vd., 2022)

ise benzer şekilde, istismarın doğrudan etkileri kadar uzun vadeli sonuçlarının da yıkıcı olduğunu sonucu elde edilmiştir. Cinsel istismar mağduru olan çocuklarda hem çocukluk hem de yetişkinlik döneminde benlik saygısında düşüş (Finkelhor, 1987), öfke tepkileri, zayıf dürtü kontrolü (Pelcovitz vd., 1994), utanç (Yiğit, 2005; Feiring & Taska, 2005), çaresizlik, madde kullanımı (Gönültaş, 2013), depresyon, davranım bozukluğu (Özdemir-Demirci vd., 2014), travma sonrası stres bozukluğu (Soylu vd., 2012), uyku ve yeme bozuklukları (Topçu, 2009) gibi birçok psikolojik yakınma örüntüsü bildirilmektedir. Ayrıca, cinsel istismara uğramış çocukların sosyal ilişkiler kurmakta güçlük çektikleri veya kişilere aşırı bağımlı hale geldikleri görülmektedir (Kendall & Tackett, 2002). Tüm bu olumsuz sonuçlar dikkate alındığında istismarla mücadelenin önemli olduğu kadar zaruri olduğu da açık hale gelmektedir. Cinsel istismar yaygınlığının yüksek olmasının yanı sıra, cinsel istismarı uygulayan kişilerin genellikle çocuğun tanıdığı bireyler olması (Çeçen, 2007; Erdoğan vd., 2010) ve bu durumun her sosyo-ekonomik düzeyde görülebileceği (Demir, 2008), cinsel istismarın aynı zamanda toplumsal bir mesele olarak ele alınması gerektiğini ve önlemeye yönelik ciddi adımlar atılmasının kritik önemini ortaya koymaktadır.

Önleme çalışmaları, bireysel mağduriyetleri önlemek ve toplumsal refahı korumak amacıyla cinsel istismara karşı en etkili müdahale stratejisi olarak değerlendirilmektedir (Renk vd., 2002). Alanyazın incelendiğinde çocuk cinsel istismarını önlemek amacıyla benlik saygısını geliştirme, "hayır" diyebilme, kabul edilen ve edilemeyen dokunuşları ayırt etme, istismar ile karşılaştıklarında nasıl davranacaklarını öğrenme gibi pek çok kazanıma yer verilen uygulamaların olduğu görülmektedir (Kolko vd., 1987; Sarno & Wurtele, 1997). Söz konusu önleme programlarının farklı gelişim düzeylerine sahip çocuklarda etkililiğine yönelik pek çok destekleyici sonuç elde edilmiştir. Örneğin, Wurtele ve Owens (1997) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, 41-68 aylık okul öncesi çocukların, davranışsal beceri eğitimi aldıktan sonra kontrol grubundaki çocuklara göre kişisel güvenlik becerileri konusunda daha fazla bilgiye sahip oldukları, karşı koyma ve bildirme becerilerinde ilerleme kaydettikleri ortaya koyulmuştur. Ayrıca, bu kazanımların çocukların yaş grupları ve cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği saptanmıştır. Wurtele ve diğerleri (1992) tarafından yapılan bir diğer önleyici çalışmada da, çocuklara ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından kişisel güvenlik eğitimi verilmiş ve bu çocukların genel bir güvenlik koruma programına katılan çocuklara göre daha yüksek güvenlik becerileri kazandıkları ve cinsel terminolojiyi öğrendikleri gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, cinsel istismarı önleme hedefi de içeren "Emmy ile güvende olmayı öğrenme" okul temelli önleme programının etkililiği birinci sınıf kademesi öğrencilerinde incelenmiş ve bu yaş grubundakilerin kendini koruma davranışları konusundaki bilgilerinin kontrol grubuna göre anlamlı bir şekilde arttığı bulunmuştur (Dale vd., 2016). Yine Tutty (1997) tarafından ortaokul yaş grubundaki çocuklarla yürütülen cinsel istismarı önlemeye yönelik eğitim programının ardından, karşılaştırma grubuna göre eğitim grubundaki çocukların uygun ve olmayan dokunuşları ayırt etme bilgilerinin arttığı bulunmuştur. Bununla birlikte, müdahaleyi alan çocuklar kendi içinde değerlendirildiğinde, küçük yaş grubunun bu konuda bilgi düzeyinin anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar, önleme programlarında küçük yaş gruplarına ayrıca odaklanılması gerekliliğine ilişkin vurguları pekiştirmiştir (Dora, 1994; Russell vd., 2020).

Çocuk istismarını önlemeye yönelik farkındalık ile ülkemizde de çocuk istismarını önlemeye yönelik farkındalık çalışmaları ve müdahale girişimleri giderek yaygınlaşmıştır. Çeçen-Eroğul ve Kaf-Hasırcı (2013), 4. sınıf kademesindeki öğrencilerde "çocuk cinsel istismarını önleme psiko-eğitim programı"nın etkisi inceleyerek eğitim alan grup ile almayan grup arasında anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuştur. Daha küçük yaş grupları ile yürütülen benzer bir çalışmada, 50-72 ay yaş grubundaki okul öncesi çocuklara uygulanan "Mika ile Kendimi Korumayı Öğreniyorum" cinsel istismarı önleme programında ise çocuklara duygularını ve bedenlerini tanıma, iyi-kötü dokunuşları ayırt etme, uygun tepki verme ve sır saklamanın sınırları gibi konularda 5 modül üzerinden eğitim verilmiştir. Programın ardından çocukların istismar

konusundaki bilgilerinin ve istismardan korunma becerilerinin arttığı bulunmuştur (Yılmaz-Irmak vd., 2018). Okul öncesi dönem çocuklarına uygulanan “Kendi bedenimin patronuyum” programının etkinliğinin incelendiği bir diğer araştırmada da uygulanan programın çocukların bilgi ve becerilerini arttırdığı görülmüştür (Çıtak-Tunç vd., 2018). Ayrıca önleyici programların cinsel istismara karşı etkililiğini ortaya koyan bu bulgular, programların yalnızca psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman gibi ruh sağlığı profesyonelleri tarafından uygulanması ile sınırlı kalmamıştır. "Mika ile Kendimi Korumayı Öğreniyorum" programının eğitim sonrasında doğrudan okul öncesi öğretmenleri tarafından uygulandığı durumlarda da, çocukların istismardan korunma konusundaki bilgi ve becerilerinin arttığı saptanmıştır (Kızıltepe vd., 2022). Bunun yanı sıra, cinsel istismarın önlenmesine yönelik müdahaleler ebeveynlerin de çocuklarına istismarı önleme konularında eğitim vermelerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Mendelson ve Letourneau (2015), çocukluk çağı cinsel istismarı önleme stratejilerinde ebeveynlerin genellikle ihmal edildiğini, oysa ebeveynlerin çocukların güvenliğini artırmada önemli bir rol oynadığını ve bu nedenle önleme çalışmalarının odak noktası olmaları gerektiğini belirtmiştir. Son yıllarda ebeveyn odaklı cinsel istismar önleme programlarının etkililiğini inceleyen araştırmalar da (Apaydın vd., 2020; Barth, 2009; Mendelson & Letourneau, 2015; Rudolph vd., 2022; Shannon, 2003) bu önemli farkındalığın bir sonucu olarak artmıştır.

Bakım verenler olarak ebeveynler, çocukların sağlıklı gelişimi ve güvenliği için sorumluluk taşımakta ve bu sorumluluk çocukların cinsel istismara karşı korunması konusunda da etkin bir rol oynamaktadır. Ancak söz konusu sorumluluğun en etkili şekilde yerine getirilmesi ve çocukların istismardan korunabilmesi için ebeveynlerin cinsel istismarın belirtilerinin ne olduğunu, ve çocuk üzerinde nasıl etkiler bıraktığını bilmeleri önem arz etmektedir (Akgiray, 2007; Pullins & Jones, 2006). Çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik ebeveyn eğitimlerinde de istismarın tanınması, çocuğu istismardan koruma yöntemleri ve istismara uğrayan çocuğa nasıl destek sağlanması gerektiği gibi konularda ebeveynlere kapsamlı bilgi aktarımı yapılmaktadır. Ebeveynlerin bilgi artışı ile çocukların daha güvenli bir ortamda büyümesinin desteklenmesi ve olası istismara karşı çocukların daha etkin bir şekilde korunması hedeflenmektedir (Barth, 2009; Türk Kurtça, 2022). Bu konuda yapılan araştırmalar, ebeveynlere verilen eğitimlerde etkili sonuçlar alındığını ortaya koymuştur. Çocuk istismarı ve ihmalini önlemede anne-baba eğitim programı kapsamında, 55 annenin katılımı ile gerçekleşen bir eğitim sonrasında, eğitim grubunun istismar ve ihmal önleme konusundaki bilgi ve farkındalıklarının belirgin bir şekilde arttığı saptanmıştır (Ateşoğlu, 2018). Benzer şekilde, Akgiray (2007) tarafından yapılan bir başka araştırmada, 8-10 yaş aralığındaki 42 çocuk ve ebeveynleri ile yapılan eğitimde, çocuklara verilen eğitim ve ebeveynlere sunulan yazılı bilgilendirme broşürleri sonrasında, hem ebeveynlerin hem de çocukların istismar konusundaki bilgi düzeylerinin arttığı ve istismarın göstergelerini daha iyi içselleştirdikleri gözlemlenmiştir. Buna karşın, Orak ve Okanlı (2021) tarafından yapılan araştırmada, yalnızca çocuklara veya hem çocuklara hem de annelere eğitim verildiğinde çocukların cinsel istismar konusundaki bilgi düzeyinin arttığı, ancak sadece annelere eğitim verilmesinin çocuklarda bilgi artışı sağlamadığı bulunmuştur. Çalışmada, ebeveynlerin çocuklarına eğitim verip vermedikleri ise kontrol edilmemiştir. Dolayısıyla, araştırmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ebeveyn eğitimlerinin ebeveynlerde çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin farkındalığı artırmada etkili olduğu (Çeçen-Eroğul & Kaf-Hasırcı, 2013; Çıtak-Tunç vd., 2018; Işık & Demircioğlu, 2019; Türk - Kurtça, 2022; Yılmaz - Irmak vd., 2018) ancak ebeveynin farkındalığının da çocuklara aktarılması sonucunda elde edilen kazanımın genişletilebileceği ileri sürülebilir (Orak & Okanlı, 2021).

Ebeveyn farkındalığını artırmanın ötesinde, bu bilgilerin ebeveyn rehberliğinde çocuklara aktarıldığı ve cinsel istismardan korunmayı hedefleyen müdahalelerin etkinliğini inceleyen araştırmalar ise mevcut olmakla birlikte oldukça sınırlı düzeyde gerçekleştirilmiştir (Apaydın Cırık, vd., 2020; Rudolph, vd., 2022; Wurtele, vd., 1992). Ebeveynler, çocuklarının cinsel istismar konusunda bilgilendirilmesinin önemli olduğunu belirtirken bu konuları çocukları ile nasıl konuşacaklarını bilmediklerini de paylaşmaktadır (Yalın-Kerimoğlu & Erman, 1995). Bu

noktada, ebeveyn eğitimlerinde ebeveyn bilinçliliğini arttırmanın yanı sıra ebeveynlerin çocuklarıyla bu tür hassas konuları ele almalarını sağlayacak rehberlik de sunulmaktadır. Türkiye’de 3-6 yaş arasındaki 58 çocuk ve 64 ebeveynle gerçekleştirilen bir araştırmada, ebeveynlere çocuk cinsel istismarını tanıma ve engellemeye yönelik bir eğitim verilmiş ve bu eğitimde edindikleri bilgileri çocuklarına aktarmaları istenmiştir. Eğitim sonucunda hem ebeveynlerin hem de çocukların cinsel istismar hakkındaki bilgileri artış göstermiştir. Ayrıca, çalışmada özellikle 3-6 yaş aralığındaki okul öncesi dönemde çocuk cinsel istismarına yönelik eğitimlerin aile içinde başlatılmasının gerekliliğine de dikkat çekilmiştir (Apaydın Cırık vd., 2020). Çocukluk çağı cinsel istismarından korunmada ebeveyn eğitimine dikkat çeken en güncel araştırmalardan biri ise retrospektif bir çalışmadır (Rudolph vd., 2022). Rudolph ve arkadaşlarının (2022) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri bu çalışmada, geçmişte okulda çocuk cinsel istismarı önleme programlarına katılan veya ebeveynlerinden bu konuda eğitim alan bireylerin, 16 yaşından önce yaşadıkları cinsel istismar mağduriyetleri ile aldıkları eğitimler arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmacılar, araştırma bulguları temelinde çocuk cinsel istismarının önlenmesinde sadece çocuklara yönelik eğitime aşırı güvenmenin sorgulanması gerektiğini ve ebeveynlerin koruyucu rolünün daha fazla vurgulanması gerektiğini bildirmiştir. İlgili araştırma, sadece çocuklara eğitim vererek çocukluk çağı cinsel istismarını önlemeye çalışmanın yeterli olmadığını, ebeveynlerin de çocuklarını istismardan korumak için gerekli bilgileri edinmesi ve çocuklarına aktarmaları gerektiğini ortaya koymuştur (Rudolph vd., 2022). Erken çocukluk dönemi ve küçük yaşlarda bu eğitimlerin verilmesinin önemi vurgulanmakla birlikte, bu eğitimlerin hangi yaşta etkili olacağı konusunda görüş ayrılıklarının bulunduğu, gelişimsel dinamiklerin dikkate alınması gerektiği ve daha büyük yaşlardaki çocuklarda bu tür eğitimlerin daha etkili olduğuna dair araştırma bulguları mevcuttur (Tutty, 2000; Işık & Demircioğlu, 2019). Bu nedenle ebeveynin sunduğu cinsel istismarı önleme eğitimlerinin etkililiğinin daha fazla araştırılması ve sinanmasına ihtiyaç vardır.

Çocuk istismarı önleme programlarının etkinliği ve öneminde ebeveyn katılımının yanı sıra, istismara karşı çocukları savunmasız bırakabilecek bazı dışsal ve güncel faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerektiği de açıktır. Bu faktörlerin başında, özellikle dijital teknolojilerin yaygınlaşması ve çocukların çevrimiçi ortamda karşılaştığı riskler gelmektedir. Dijital dünyada geçirilen sürenin artması, çocukların çevrimiçi ortamda daha fazla maruz kalabileceği tehlikeleri de beraberinde getirmektedir (Livingstone & Smith, 2014). Sosyal izolasyonun bu riskleri artırıcı etkisi de göz ardı edilmemelidir. Nitekim, Covid-19 pandemisi sırasında, sosyal izolasyon ve artan stresin etkisiyle, çocuk istismarının artabileceğine dair önemli vurgular bu durumu destekler niteliktedir (Campbell, 2020). Pandemi süreci, çocukların okula devam edemedikleri, yüz yüze eğitimlerin gerçekleştirilemediği ve sosyal etkileşimin sınırlı olduğu bir dönem yaratmıştır (Can, 2020; Meinck vd., 2022). Bu durum, yaygın olarak okullarda yüz yüze uygulanan cinsel istismar önleme programlarını sekteye uğratmış, bu programlara erişimi kısıtlamış ve çocukların istismardan korunması konusunda yaşanan boşlukları artırmıştır (Fishwick vd., 2024; Ramaswamy ve Seshadri, 2020). Ayrıca, okullarda yüz yüze eğitimlerin uygulanamaması, çocukların güvenliği konusunda ebeveynlerin ve öğretmenlerin üzerindeki sorumluluğu artırmış, bu da alternatif çözüm yöntemlerinin, özellikle çevrimiçi eğitimlerin, gerekliliğini daha da artırmıştır (Roca vd., 2020). Dolayısıyla, pandemi süreci, bu araştırmada olduğu gibi, çevrimiçi eğitimler aracılığıyla gerçekleştirilebilecek istismar önleme uygulamalarına duyulan ihtiyacı daha belirgin hale getirmiştir. Bu dönemde çevrimiçi ortama taşınan ebeveyn-çocuk odaklı eğitimlerin; ebeveynlik becerilerini, ebeveyn-çocuk iletişimini ve çocukların olumlu davranışlarını artırdığına yönelik bulgular da (Spencer vd., 2020; Lotto vd., 2022), dijital platformlar üzerinden sunulabilecek çevrimiçi eğitimlerin istismarı önlemede sağlayabileceği potansiyeli ve bu tür programların önemini açıkça ortaya koyar niteliktedir. Bununla birlikte, ülkemizde çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik çevrimiçi uygulamalara rastlanılmamış olması çocukları istismardan korumaya yönelik alternatif yöntemlerin yeterince kullanılmadığını göstermektedir. Ayrıca Türkiye’de çevrimiçi programlar haricinde çocuk cinsel istismarını önlemek amacıyla yüzyüze yürütülen müdahale çalışmalarının da sınırlı sayıda olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle

de ilkököl döneminde olan çocuklara yönelik programların daha az olduğu ve ebeveynlerle yapılan önleme çalışmalarının ise ancak yer almaya başladığı gözlenmiştir. Ebeveyn odaklı yapılan çalışmalarda ise genellikle ebeveynlere çocuk ihmali ve istismarı hakkında bilgi verildiği, ancak bu tür bilgilerin çocuklara nasıl aktarılacağı ve bu aktarımın ne kadar etkili olduğu üzerine bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır. Alanyazındaki bu boşluk ve pandemi dönemindeki izolasyonun yarattığı koşullardan hareketle bu çalışmada, çocukları cinsel istismardan korumaya yönelik bilgi ve becerilerin çocuklara aktarılmasında ebeveynleri desteklemeyi amaçlayan bir çocuk cinsel istismarı önleme programının etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, ilk olarak ebeveynler için cinsel istismarı tanıma ve çocuklarına bunu aktarma yollarının yer aldığı bir birincil düzey önleme programı hazırlanmış ardından bu program ebeveynlere aktarılmıştır. Ebeveynlerin programı çocuklarına aktarmalarının ardından, çocukların eğitim öncesi ve sonrası ölçümleri alınarak programın etkililiği incelenmiştir.

YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada, araştırmacıların geliştirdiği cinsel istismarı önleme programı, araştırmacının ebeveynine, ebeveynin ise çocuğuna anlattığı bir işlemle çocuklara ulaştırılmıştır. Araştırmada geliştirilmiş programın, çocukların bilgi ve farkındalık düzeyleri üzerindeki etkisini incelemeye imkan veren öntest ve sontest kontrol gruplu 2×2 faktöriyel deneysel desen kullanılmıştır. Faktöriyel desenlerde, farklı deneysel koşulların (deney, kontrol) bulunduğu satır faktörü, ve katılımcıların zaman içindeki ölçümlerini (öntest, sontest) temsil eden sütun faktörü olmak üzere bağımlı değişken üzerinde etkisi incelenen iki faktör bulunmaktadır (Büyüköztürk, 2001, 2009). Bu araştırma, bağımsız deneysel işlem koşulları olarak eğitim ve kontrol grupları oluşturulmuş ve zamana bağlı tekrarlı ölçümler eğitim öncesi ve sonrası alınan öntest ve sontest ölçümleriyle yapılmıştır.

2.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; Bursa'da ilkököl birinci sınıfta okuyan 6 ve 7 yaşlarındaki 41 çocuk (21 Eğitim ve 20 kontrol grubu) ve onların ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmada, ilk olarak hazırlanan eğitim programı 6-7 yaş çocuklarının eğitime katılmaya gönüllü olan ebeveynlerine aktarılmış, ardından ebeveynlerin çocuklarına eğitim vermeleri sağlanmış ve çocuklardan alınan ölçümlerle programın etkililiği incelenmiştir. Okula başlama çağındaki çocukların istismardan korunma bilgi düzeylerinin daha düşük olması ve ebeveynlerin çocuklarla yapacağı etkinliklerin okuma yazma becerileri gerektirmesi nedeniyle çalışma grubu 6-7 yaş aralığındaki birinci sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir. Eğitim ve kontrol grubu olmak üzere toplam çalışma grubunda 20'si kız ve 21'i erkek olmak üzere toplam 41 çocuk yer almıştır. Çocukların %12'sinin kardeşi yokken %38'inin bir kardeşi %50'sinin 2 veya 3 kardeşi bulunmaktadır.

Eğitime katılan ebeveynlerin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde, ebeveynlerin %17'sinin (n=7) ilköğretim, %49'unun (n=20) lise ve %34'ünün (n=14) ise lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu ebeveynlerin %50'si ev hanımı, %23'ü memur ve %25'i ise çeşitli meslek gruplarında çalışmaktadır. Ebeveyn ve çocuk katılımcılara ait demografik özelliklerin, eğitim ve kontrol grubuna göre dağılımları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1*Ebeveyn ve Çocukların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları*

	Eğitim Grubu		Kontrol Grubu		Toplam		
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	
Ebeveyn	Cinsiyet						
	Kadın	19	90.5	17	85	36	87.8
	Erkek	2	9.5	3	15	5	12.2
	Eğitim						
	İlköğretim	3	14.3	4	20	7	17.1
	Lise	13	61.9	7	35	20	48.8
	Lisans ve üzeri	5	23.8	8	45	14	34.1
	Meslek						
	Ev hanımı	10	47.6	12	60	22	53.7
	Memur	5	23.8	4	20	9	22.0
Diğer	6	28.5	4	20	10	24.3	
Yaş (26-50)	$\bar{X} = 37.76, SS = 4.81$		$\bar{X} = 35.25, SS = 5.42$				
Çocuk	Cinsiyet						
	Kız	8	38.1	12	60	20	48.8
	Erkek	13	61.9	8	40	21	51.2
	Kardeş Sayısı						
	Tek Çocuk	2	9.5	3	15	5	12.2
	1 kardeş	8	38.1	8	40	15	39.0
	2-3 kardeş	11	52.4	9	45	20	48.8
Yaş (6-7)	$\bar{X} = 6.76, SS = .44$		$\bar{X} = 6.80, SS = .41$				

2.3. Veri Toplama Araçları

Cinsel istismarı önleme amacıyla 2 modülde hazırlanan programın etkililiğini değerlendirmek üzere her bir modülün kazanımını değerlendirme imkânı tanıyan “Çocuk Bilgi Envanteri”, “Ebeveyn Bilgi Formu” ve “İstismardan Korunma Becerisi Formu” kullanılmıştır. Bu formlar pandemi sürecinde çocuklar için sağlık riski oluşturmamak amacıyla ebeveynler tarafından uygulanmıştır. Kullanılan veri toplama araçları aşağıda kısaca tanıtılmıştır.

2.3.1. İstismardan Korunma Becerisi Formu

Yılmaz Irmak ve arkadaşları (2018) tarafından çocukların cinsel istismardan korunma konusundaki becerilerini değerlendirmek amacıyla kullanılmış “Yabancı biri sana dokunmak istediğinde neler yapabilirsin?” açık uçlu sorusudur. Çocukların bu soruya verdikleri tüm cevaplar yazılmaktadır. Verilen cevaplar kodlanarak cevap sayısı, etkili cevap sayısı ve etkili cevap çeşitliliği puanları elde edilmektedir. Bu çalışmada da çocukların verdikleri cevaplar araştırmacı ve bir klinik psikolog tarafından kodlanmıştır. Çocukların soruya verdikleri tüm cevaplar sayılarak cevap sayısı değişkeni oluşturulmuştur. Daha sonra bu cevapların istismardan korunma konusunda etkili olup olmadığı değerlendirilmiş ve etkili cevap sayısı değişkeni oluşturulmuştur. İstismardan korunma konusunda bağırma, kaçma, annesine anlatma gibi cevaplar etkili cevap olarak değerlendirilirken, bir şey yapmama, oyun oynamaya devam etme gibi cevaplar etkisiz cevaplar olarak değerlendirilmiştir. Son olarak ise, çocuklar tarafından verilen etkili cevaplardaki eylemler kodlanarak (örn. güvenilen yetişkine söyleme, ortamdan uzaklaşma ve bağırma) çeşitliliğe göre kodlanmıştır. Çocuk anneme söylerim ve babama söylerim cevabı verdiğinde 2 etkili cevap puanı elde ederken iki ifadede de aynı davranışı rapor ettiği için etkili cevap çeşitliliği için 1 puan kodlanmaktadır. Araştırmacılar benzer bir envanter olmadığı için geçerlik çalışmasına yer vermemiş ancak kodlayıcılar arası güvenilirlik değerlerini raporlamışlardır. Buna göre güvenilirlik değerleri öntest ve sontestler için sırasıyla .86 ve .99 olarak bildirilmiştir

2.3.2. Çocuk Bilgi Envanteri

Çocukların ihmal ve istismar hakkında bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla literatürde yer alan sorulardan yararlanılarak araştırmacı tarafından hazırlanmış 8 soruluk bir formdur. Sorular evet, hayır, bilmiyorum şeklinde cevaplanabilmektedir (bkz. Tablo 3).

2.3.3. Bilgi Formu

Eğitim alan ebeveynin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve mesleğine ilişkin bilgilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Ayrıca çocuğun yaş, cinsiyet ve kardeş sayısı konularında da bilgi edinilmektedir.

2.4. İşlem

Uygulamalar, Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulları Başkanlığından 01.06.2021 tarih ve 179534 sayısı ile alınan izin sonrasında Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı farklı okullarda gerçekleştirilmiştir. Çocuğu ilkököl birinci sınıfta okuyan ebeveynlere uygulama konusunda duyuru yapılarak katılım konusunda gönüllü olan ebeveynler çalışmaya dahil edilmiştir. Gönüllü katılımcı olan 41 ebeveyn, seçkisiz yöntem kullanılarak eğitim ve kontrol gruplarına atanmıştır. Seçkisiz atama sırasında, 41 ebeveynin her birine bir kod numarası verilmiş, bu numaralar küçük kağıtlara yazılarak buruşturulup bir torbaya konmuştur. Ardından, ebeveynlerin numaralarının bulunduğu kağıtlar torbadan kurayla teker teker çekilerek iki grubun listesi oluşturulmuştur. Son olarak, hangi grubun eğitim grubu, hangi grubun kontrol grubu olacağı ise yine kura ile belirlenmiştir. Bu işlemlerin sonucunda, 21 ebeveyn eğitim grubunda, 20 ebeveyn kontrol grubunda yer almışlardır.

Ardından araştırmacılar tarafından hazırlanan program, eğitim grubunda yer alan ebeveynlere Web-2.0 uzaktan yönetim-video konferans araçlarından Zoom programı aracılığı ile çevrim içi olarak sunulmuştur. Eğitim grubundaki ebeveynlere, cinsel istismarı önleme müdahale programı eğitimi, iki haftada birer saatlik iki oturum şeklinde verilmiştir. Bu eğitimi alan ebeveynlere eğitimde öğrendikleri bilgileri çocuklarına aynı gün içinde yüz yüze aktarmaları gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca eğitim ve kontrol grubundaki tüm ebeveynlerden, eğitimin ilk oturumundan bir gün önce ve son oturumundan bir gün sonra olmak üzere *İstismardan Korunma Becerisi Formu* ve *Çocuk Bilgi Envanteri*'ni çocuklarına uygulamaları istenmiştir. Ebeveynler çocuklarından aldıkları yanıtları Google forms üzerinden çevrimiçi olarak doldurmuşlardır. Son testlerin alınmasının ardından, etik ilkeler çerçevesinde, öncesinde eğitim almayan kontrol grubunda yer alan ebeveynlere de, eğitim grubuna uygulanan program sunulmuştur. Bahsedilen işlem basamakları çerçevesinde araştırmacılar tarafından hazırlanan ve uygulanan programa ait süreç ile program detayları Tablo 2' de yer almaktadır.

İlkökol Öğrencilerinin Ebeveynlerine Yönelik İstismarı Önleme Programı hazırlanırken, kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu tarama sırasında, cinsel istismarı önlemeye yönelik gerçekleştirilen deneysel çalışmaların türleri ve hangi düzeyde (birincil, ikincil, üçüncül) uygulandığı incelenmiştir (örn., MacMillan vd., 1994; Knack vd., 2019; Sarno & Wurtele, 1997; Shannon, 2003, Yam vd., 2022). Yapılan incelemeler, cinsel istismarı önlemede en etkili programların birincil düzeyde uygulananlar olduğunu göstermiştir. Birincil düzey önleme programlarındaki oturum sayıları, içerikleri, yapılandırılma biçimleri ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Gözden geçirme sonucunda, "beden bilincine ilişkin farkındalığın" ve "bireylerin kendi bedenine dair kararlar verebilmesinin" "iyi-kötü dokunuş ve iyi-kötü sır hakkında bilgi sahibi olmanın" ve "hayır deme bilinci oluşturmasının" cinsel istismarı önlemede yaygın ve etkili bir strateji olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda, hazırlanan programda, bu farkındalıkları kazandırması planlanan, grupla psikoeğitim formatında yürütülecek "İlkökol Öğrencilerinin Ebeveynlerine Yönelik İstismarı Önleme Müdahale Programı" oluşturulmuştur. Oluşturulan programın oturumları, oturumların amaçları, kullanılan materyaller ve oturumlarda yapılan çalışmalar aşağıda Tablo 2 de sunulmuştur.

Tablo 2

Deneyisel Araştırmanın Oturumları, Bu Oturumların Amaçları, Oturumlarda Kullanılan Materyaller ve Yapılan Çalışmalar

Oturumlar	Amaçlar	Kullanılan Materyaller/Araçlar	Yapılan Çalışmalar
1. Oturum - Tanışma - Programın tanıtımı - Beden Bilinci - Özel Bölgeler	Amaç 1: Grubun oluşturulmasını ve yapılandırılmasını sağlamak Amaç 2: Cinsel istismarı önlemede ebeveyn ve çocuk farkındalığının önemi hakkında farkındalıklarını artırmak Amaç 3: Cinsel istismardan korunma sürecinde beden bilinci farkındalığı oluşturmak Amaç 4: Ebeveynlere, çocuklarına vücutlarındaki özel bölgeleri anlatma becerisi kazandırmak	Web 2.0 Video Konferans Aracı: Zoom - Eğitim sunumu - Özel bölgeler boyama etkinliği	- Eğitiminin ve katılımcıların kendilerini tanıtmaları - Program süresince katılımcılardan beklentilerin ve grup kuralları ile ilgili temel prensiplerin aktarılması - Programın amaçlarının, içeriğini tanıtılması ve çocukluk çağı istismarından korunmada beden bilincini geliştirme önceliğinde ebeveyn ve çocuk farkındalığının önemine ilişkin bilgilerin paylaşılması - Vücudumuzdaki özel bölgelerin oturum sonrası çocuklarına anlatacak şekliyle velilere anlatılması - Veliler tarafından çocuklarına verilen eğitim sonrası uygulanacak özel bölgeler boyama etkinliğinin verilmesi
2. Oturum - İyi dokunuş-Kötü dokunuş - “Hayır Deme” Bilinci - “Sır”Nedir? Hangi Sırlar Saklanır? - Yardım İsteme Bilinci - Vedalaşma	Amaç 1: Velilerin, iyi ve kötü dokunuşu tanıyıp çocuklarına nasıl öğreteceklerini öğrenmelerini sağlamak. Amaç 2: Velilerin, "hayır" deme bilincinin önemi hakkında farkındalıklarını artırarak ve bunu çocuklarına etkili bir şekilde aktarma becerisi kazandırmak Amaç 3: Velilerin, iyi ve kötü sır arasındaki farkları kavrayıp çocuklarına öğretme becerilerini geliştirmek. Amaç 4: Çocuklarına rahatsızlık veren durumlarda kimlerden nasıl yardım isteyebileceklerini ve çocuklarına nasıl öğretebileceklerini öğrenmelerini sağlamak	Web 2.0 Video Konferans Aracı: Zoom - Eğitim sunumu - İyi-Kötü Dokunuş Bulma Etkinliği - Hayır Deme Bilinci Geliştirme Örnek Soru Formu - İyi-Kötü Sır Örnek Soru Formu - Güvendiğin Büyükler Etkinliği	- İyi- kötü dokunuşun ne olduğunu ve nasıl fark edileceğini, oturum sonrası çocuklarına anlatabilecekleri örneklerle velilere anlatılması - Velilere hangi durumlarda ve neden "hayır" denmesi gerektiğinin ve bu bilgiyi örneklerle çocuklarına nasıl etkili bir şekilde aktaracaklarının senaryo örnekleri ve örnek soru formları ile anlatılması - Velilere iyi sır ile kötü sırrın ne olduğunun açıklanarak aralarındaki farkların tanıtılması ve bu bilgilerin çocuklara etkili bir şekilde aktarılması için örnek soru formları ile alıştırmaların yapılması - Rahatsızlık veren durumlarda kimlerden ne şekilde yardım istenebileceğinin etkinlikler aracılığıyla paylaşılması - Veliler tarafından çocuklarına verilen eğitim sonrası uygulanacak İyi-Kötü Dokunuş Bulma Etkinliği ve Güvendiğin Büyükler Etkinliğinin verilerek nasıl kullanacaklarının anlatılması - Vedalaşma

2.5. İstatistiksel Analiz

İlkokul birinci sınıf öğrencilerine ebeveynleri tarafından verilen cinsel istismarı önleme programının etkililiği 2 (grup: eğitim ve kontrol) × 2 (zaman: öntest ve sontest) faktöriyel araştırma deseni ile incelenmiştir. Analizler öncesinde, eğitim ve kontrol grubunda yer alan ebeveynler ve çocukların sosyo-demografik açıdan homojenliği ki-kare analizleri ile katılımcıların gruplara göre yaş dağılımları ise t testi ile incelenmiştir. Programın etkililiğini değerlendirmek amacıyla katılımcılardan istismardan korunma bilgilerine yönelik alınan her bir evet/hayır yanıtı üzerinden yüzdelik değerler elde edilmesi nedeniyle gruplar arası incelemeler MedCalc programı kullanılarak 'N-1' ki-kare testine dayalı non-parametrik analizler ile değerlendirilmiştir.

Programın istismardan korunma becerileri üzerinde etkililiğini değerlendirmek amacıyla ise toplam cevap sayısı, etkili cevap sayısı ve etkili cevap çeşitliliği puanlarına 2 (grup: eğitim ve kontrol) × 2 (zaman: öntest ve sontest) karışık desenler için ANOVA analizleri uygulanmıştır. Analiz öncesinde açık uçlu soruya verilen cevaplar (cevap sayısı, etkili cevap sayısı ve etkili cevap çeşitliliği) normal dağılım özelliği açısından gözden geçirilmiştir. Bu değişkenlerin skewness değerinin +2/-2 kurtosis değerinin ise +7/-7 aralığında dağılımı temel alınarak parametrik analizlere uygun olduğu saptanmıştır (Bryne, 2010; Hair vd., 2010). Ancak varyans homojenliğini de yakalayabilmek amacıyla ön ölçümde ve son ölçümde cevap sayısı, etkili cevap sayısı ve etkili cevap çeşitliliği değişkenlerine Ln tabanında transformasyon yapılmış ve tüm değişkenlerin basıklık değeri +3/-3 çarpıklık değerleri ise +2/-2 arasında dağılım göstermiştir. Okuyucuya okuma kolaylığı sağlamak amacıyla Tablo 4'de dönüştürülmemiş ortalamalar raporlandırılmıştır. Parametrik analiz varsayımlarından bir diğeri olan varyans homojenliği Levene Testi ile incelenmiştir. Değişkenlere uygulanan transformasyon ile değişkenlerin büyük çoğunluğunda varyans homojenliği elde edilmiştir. Varyansların homojenliğinin karşılanmadığı durumda en küçük varyansın en büyük varyansa oranının 1/10'dan küçük olması nedeniyle Tabachnick ve Fidell'in (2015) önerdiği şekilde varsayımın karşılandığı kabul edilmiştir. İstatistiksel analizlere ek olarak, eğitim grubundaki ebeveynlerin eğitimin içeriği ve yeterliliği konusundaki görüşleri frekans dağılımları üzerinden değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Bu çalışmada, cinsel istismardan korunmada çocukların bilgi sahibi olması gereken temel bilgiler konusunda ebeveynlere eğitim verilmiş ve aldıkları bilgileri çocuklarına aktarmaları istenmiştir. Eğitimin etkililiğini değerlendirmek amacıyla yürütülen analizler dört başlık altında incelenmiş ve raporlandırılmıştır. İlk olarak hem ebeveynler hem de çocukların sosyo-demografik değişkenler açısından eğitim ve kontrol gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla ki-kare analizleri yapılmıştır. İki gruptaki ebeveyn ve çocukların yaş karşılaştırmaları bağlantısız örneklem t testi ile incelenmiştir. İkinci olarak, katılımcıların istismardan korunma bilgilerini dikotamik (doğru/yanlış) olarak sorgulayan sorular için MedCalc programı kullanılarak 'N-1' ki-kare istatistiğine dayalı non-parametrik test analizleri yürütülmüştür. Üçüncü olarak ise, katılımcıların cinsel istismardan korunma becerileri için toplam cevap sayısı, etkili cevap sayısı ve etkili cevap çeşitliliği puanları karışık desenler ANOVA ile incelenmiştir. Son olarak eğitim grubundaki ebeveynlerin verilen eğitimin içeriği ve yeterliliğini değerlendirdikleri yanıtları frekans olarak verilerek betimsel bir tablo ortaya koymak amaçlanmıştır.

3.1. Eğitim ve Kontrol Gruplarındaki Ebeveyn ve Çocukların Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Eğitim ve kontrol grubundaki ebeveynlerin yaşlarının birbirinden farklı olup olmadığı bağlantısız örneklem t testi ile incelenmiştir. Yaş değişkeni açısından eğitim gruplardaki

katılımcıların ($\bar{X} = 37.76$, $SS = 4.81$) kontrol grubundaki ebeveynlerden ($\bar{X} = 35.25$, $SS = 5.42$) farklılaşmadığı bulunmuştur ($t(39) = 1.57$; $p > .05$). Eğitim ve kontrol grubundaki ebeveynlerin cinsiyet açısından farklılaşp farklılaşmadığı 2×2 Ki-kare testi ile incelenmiştir. Gruplarda yer alan ebeveynlerin cinsiyet açısından birbirinden farklı olmadığı bulunmuştur $\chi^2(2, N = 41) = .66$, $p > .05$. Eğitim ve kontrol grubundaki ebeveynlerin eğitim düzeyi açısından farklılaşp farklılaşmadığı 2×3 Ki-kare testi incelenmiştir*. Gruplarda yer alan ebeveynlerin eğitim düzeyi açısından birbirinden farklı olmadığı bulunmuştur $\chi^2(2, N = 41) = 3.04$, $p > .05$. Eğitim ve kontrol grubundaki ebeveynlerin meslekleri açısından farklılaşp farklılaşmadığı 2×3 Ki-kare testi incelenmiştir*, gruplardaki ebeveynlerin meslekleri açısından birbirinden farklı olmadığı bulunmuştur $\chi^2(2, N = 41) = .73$, $p > .05$.

Çocuklarının cinsiyet (2×2), ve kardeş sayılarına göre (3×2) farklılaşp farklılaşmadığı Ki-kare analizleri ile incelenmiş; cinsiyet $\chi^2(1, N = 41) = 1.97$, $p > .05$ ve kardeş sayısına* $\chi^2(2, N = 41) = .47$, $p > .05$ göre birbirinden farklılaşmadığı saptanmıştır. Sonuç olarak eğitim ve kontrol gruplarının ebeveyn ve çocuk özellikleri bakımından benzer olduğu görülmüştür.

3.2. Eğitim ve Kontrol Grubundaki Katılımcıların Cinsel İstismardan Korunma Bilgilerinin İncelenmesi

Programının etkililiğini değerlendirmek amacıyla eğitim ve kontrol grubundaki ebeveynlerin çocuklarının çocuk bilgi envanterindeki sorulara verdikleri yanıtlar öntest ve sontest ölçümleriyle karşılaştırılmıştır. Katılımcıların her bir soruya önteste ve sonteste verdikleri doğru yanıtların yüzdeleri MedCalc programı aracılığı ile 'N-1' ki-kare istatistiğine dayalı nonparametrik test ile incelenmiştir. Doğru yanıtlara ilişkin frekans dağılımları ve anlamlılık düzeyleri Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3

Eğitim ve Kontrol Grubundaki Katılımcıların Cinsel İstismar Formu Soruları İçin Öntest-Sontest Doğru Cevap Yüzdeleri

Soru	Grup	n	Öntest		p
			%	%	
1. Bedenin kime ait?	Eğitim	21	90.5	100	0.95
	Kontrol	20	100	100	-
2. Vücudumuzda kimsenin görmemesi gereken özel bölgelerimiz var mıdır?	Eğitim	21	100	100	-
	Kontrol	20	100	100	-
3. Büyük birisi sana sen istemediğin halde dokunabilir mi?	Eğitim	21	90.5	100	0.95
	Kontrol	20	95	90	0.55
4. Birisi sana seni rahatsız edecek şekilde dokunursa bunu kime söylersin?	Eğitim	21	100	100	-
	Kontrol	20	95	95	-
5. Okul bahçesinde büyük birisi istemediğin halde seni kucaklasa ve bunu sır olarak saklamamı istese bu sırrı saklar mısın?	Eğitim	21	90.5	100	0.15
	Kontrol	20	90	85	0.63
6. Hastalandığında, doktorun senin özel bölgeneye bakması doğru mudur?	Eğitim	21	47.6	100	0.0001***
	Kontrol	20	60	55	0.75
7. Senin, büyük birisinin özel bölgesine dokunman doğru mudur?	Eğitim	21	100	100	-
	Kontrol	20	100	100	-
8. Kendi özel bölgeneye dokunduğunda sen yanlış bir şey yapmış olur musun?	Eğitim	21	76.2	100	0.02*
	Kontrol	20	80	80	-

*** $p < .001$, * $p < .05$

* Gruplardaki katılımcı sayısı için beklenen değeri 5'in altında olan değişkenlerde Fisher exact Ki-kare değeri raporlanmıştır. Bu işlemin uygulandığı diğer değişkenler * ile belirtilmiştir.

İlk olarak eğitime başlanmadan önce iki grubun cinsel istismar bilgi düzeyi bakımından benzer olup olmadığı incelenmiştir. Eğitim ve kontrol gruplarının öntest ölçümlerinde çocukların cinsel istismar bilgi düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Tablo 3'ten izlenebileceği gibi iki grubun 8 soruya verdikleri doğru cevap yüzdelerinin istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur ($p>.05$). İki gruptaki çocukların cinsel istismar bilgi düzeyi bakımından başlangıç düzeyleri benzerdir. Öntestlerdeki doğru cevap yüzdeleri incelendiğinde hem eğitim hem de kontrol grubundaki çocukların istismardan korunma için halihazırda bazı bilgilere sahip olduklarını görülmüştür. Tüm çocuklar, bedenlerinin kendilerine ait olduğu, özel bölgelerinin varlığı, rahatsızlık verecek temas durumlarında birine bildirebilecekleri, bu durumun sır olarak saklanmaması gerektiği ve kendilerinin de bir başkasının özel bölgesine dokunamayacakları konusunda %90 ve üzerindeki oranda bilgi sahibidir. Bu konulardaki bilgilere karşın her iki gruptaki çocukların bilgilerinin iki konuda sınırlı olduğu görülmektedir (6. ve 8. sorular). Buna göre; hem eğitim hem de kontrol grubundaki çocuklar hastalandıkları durumda doktorların özel bölgelerine bakabilecekleri ve kendi özel bölgelerine dokunmalarında bir yanlışlık olmadığı konularında bilgi eksikliği göstermiştir (bkz. Tablo 3).

Cinsel istismar bilgi düzeylerinin öntest ölçümünden son test ölçümüne bir değişim gösterip göstermediği her iki grup için ayrı ayrı incelenmiştir. Eğitim grubunun cinsel istismar bilgi düzeyi yüzdelerinin önteste ve sonteste bazı sorular (1, 2, 3, 4, 5 ve 7) için farklılaşmadığı bulunmuştur ($p>.05$). Eğitim grubunun 6 ($p<.001$) ve 8. ($p<.05$) sorularda cinsel istismar bilgi düzeyinin istatistiksel olarak farklılaştığı bulunmuştur. Eğitim grubunun 6. ve 8. sorulardaki doğru cevap yüzdelerinin öntestten ve sonteste arttığı saptanmıştır. Kontrol grubunun cinsel istismar bilgi düzeyinin yüzdelerinin sekiz sorunun tümü için öntestten sonteste istatistiksel olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Kontrol grubundaki çocukların ise bilgi düzeyleri değişmeden kalırken eğitim grubundaki çocukların eğitim sonrasında diğer tüm sorular için %100 doğru yanıt oranına ulaştığı görülmektedir (bkz. Tablo 3).

Tüm sorularda eğitim ve kontrol gruplarının sontest doğru yanıt yüzdeleri karşılaştırıldığında 6. ($p<.001$) ve 8. ($p<.05$) soruların doğru cevap yüzdelerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Eğitim grubundakiler karşılaştırma grubundakilere göre anlamlı bir şekilde daha fazla doktorların (6. soru) ve kendilerinin (8. soru) özel bölgelerine dokunmalarında sorun olmadığını bildirmiştir. İki grup arasında son test için yapılan karşılaştırmalarda 5. sorudaki (Okul bahçesinde büyük birisi istemediğin halde seni kucaklasa ve bunu sır olarak saklamayı istese bu sırrı saklar mısın?) doğru yanıt yüzdeleri için marjinal düzeyde bir anlamlılık olduğu saptanmıştır ($p<.07$). Buna göre son testlerde sır konusundaki soruyu eğitim grubundakilerin tümü doğru biçimde yanıtlarken karşılaştırma grubundakilerin %85'i doğru cevaplamıştır. Kontrol grubundaki katılımcıların %15'inin konu hakkında doğru bilgiye sahip olmadığı görülmektedir (bkz. Tablo 3).

3.3. Eğitim ve Kontrol Grubundaki Katılımcıların Cinsel İstismardan Korunma Becerilerinin İncelenmesi

Çocukların istismardan korunmaya yönelik becerilerinin açık uçlu olarak değerlendirilebilmesi amacıyla "Yabancı biri sana dokunmak istediğinde neler yapabilirsin?" sorusu hem öntest hem sontest ölçümlerinde yönlendirilmiştir. Soruya alınan cevaplar; cevap sayısı, cevapların etkililiği ve etkili cevapların çeşitliliği olmak üzere üç değişken altında kodlanarak her bir değişken için ayrı ayrı 2 (grup: eğitim ve kontrol) $\times$ 2 (zaman: öntest ve sontest) karışık desen ANOVA testleri uygulanmıştır. Grupların değişkenlere ilişkin cevaplarının öntest ve sontestteki ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4

Eğitim ve Kontrol Grubundaki Katılımcıların Cinsel İstismardan Korunma Becerilerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Eğitim Grubu (n=21)				Kontrol Grubu (n=20)			
	Öntest		Sontest		Öntest		Sontest	
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Cevap sayısı	1.95	1.20	2.67	1.62	2.10	.85	2.05	.88
Etkili cevap sayısı	1.81	1.12	2.62	1.63	2.05	.83	2.00	.86
Etkili cevapların çeşitliliği	1.67	.79	2.29	1.15	1.80	.62	1.80	.77

Açık uçlu sorudan alınan cevap sayısı için 2 (grup: eğitim ve kontrol) $\times$ 2 (zaman: öntest ve sontest) karışık desenler için ANOVA yürütülmüştür. Analiz sonucunda, grup değişkeninin ana etkisi [$F(1,39) = .580, p > .05, \eta^2 = .01$] ile zamanın ana etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur [$F(1,39) = 2.54, p > .05, \eta^2 = .06$]. Grup $\times$ Zaman değişkenlerinin etkileşim etkisinin ise marjinal düzeyde anlamlı olduğu görülmüştür [$F(1,139) = 3.37, p = .074, \eta^2 = .08$]. Grup $\times$ Zaman etkileşime etkisi Grafiği Şekil 1’de sunulmaktadır. Grup $\times$ Zaman etkileşimindeki anlamlılığın kaynağını görmek amacıyla Bonferroni çoklu karşılaştırma analizi yürütülmüştür. Buna göre, kontrol grubundaki çocukların öntest ($\bar{X} = 2.05, SS = .88$) ve sontest ($\bar{X} = 2.10, SS = .85$) cevap sayısı ortalamaları farklılaşmazken, eğitim grubundaki çocukların cevap sayısı sontest puanları ($\bar{X} = 1.95, SS = 1.20$) öntest puanlarından ($\bar{X} = 2.67, SS = 1.62$) daha yüksektir. Sonuç olarak karşılaştırma grubunun toplam cevap sayısı öntestten sonteste değişmezken eğitim grubunun cevap sayısı öntesten son teste artmaktadır.

Şekil 1

Grup ve Zamana Göre Cevap Sayısı

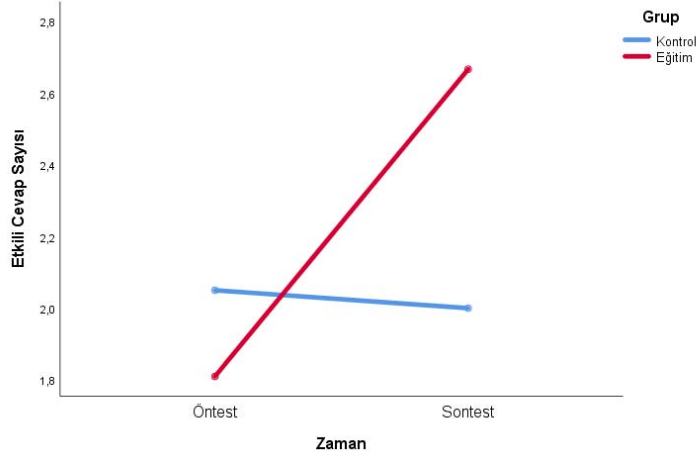

Cevapların etkililiği için yürütülen 2 (grup: eğitim ve kontrol) $\times$ 2 (zaman: öntest ve sontest) karışık desenler ANOVA sonucunda, grup değişkeninin ana etkisi [$F(1,39) = .381, p > .05, \eta^2 = .01$] ile zamanın ana etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur [$F(1,39) = 3.83, p > .05, \eta^2 = .09$]. Grup $\times$ Zaman değişkenlerinin etkileşim etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır [$F(1,39) = 4.90, p < .05, \eta^2 = .11$]. Etkileşim etkisi Şekil 2’de sunulmuştur. Grup $\times$ Zaman etkileşim etkisindeki anlamlılığın kaynağını görmek amacıyla Bonferroni çoklu karşılaştırma analizi yürütülmüştür. Buna göre, kontrol grubundaki çocukların etkili cevap sayısı öntest ($\bar{X} = 2.05, SS = .83$) ve sontest ($\bar{X} = 2.0, SS = .86$) arasında değişmezken, eğitim grubundaki çocukların etkili cevap sayısı sontest puanının ($\bar{X} = 2.62, SS = 1.63$) öntest

puanından ($\bar{X}=1.81$, $SS = 1.12$) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak etkili cevap sayısı karşılaştırma grubunda öntestten sonteste değişmezken eğitim grubundakilerin öntesten sonteste artmaktadır.

Şekil 2

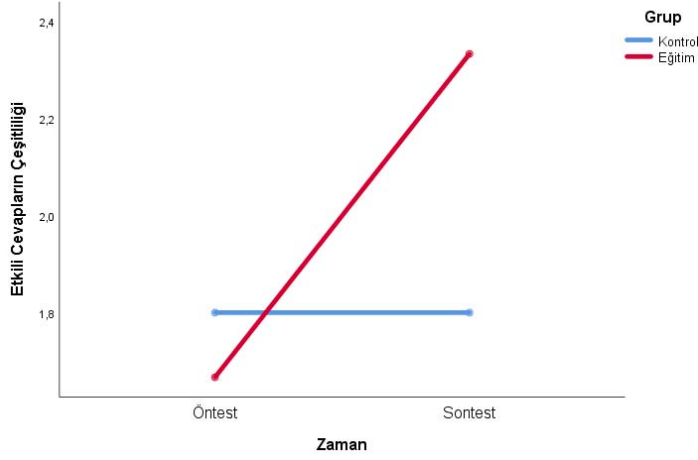
Grup ve Zamana Göre Etkili Cevap Sayısı

Etkili cevapların çeşitliliği için yürütülen 2 (grup: eğitim ve kontrol) $\times$ 2 (zaman: öntest ve sontest) karışık desenler ANOVA sonucunda, grup değişkeninin ana etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur [$F_{(1,39)} = .75$, $p > .005$, $\eta^2 = .02$]. Zamanın ana etkisi [$F_{(1,39)} = 3.13$, $p = .08$, $\eta^2 = .07$] ile grup $\times$ zaman değişkenlerinin etkileşim etkisinin marjinal düzeyde anlamlılığa sahip olduğu bulunmuştur [$F_{(1,39)} = 3.13$, $p = .085$, $\eta^2 = .07$]. Zaman değişkeni için gözlenen marjinal düzeydeki anlamlılığı değerlendirmek için ortalamalar incelendiğinde gruplardan bağımsız olarak sontest etkili cevap çeşitliliği puanının ($\bar{X}=2.04$, $SS= .15$) öntest etkili cevap çeşitliliği puanına ($\bar{X}= 1.73$, $SS=.11$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Grup $\times$ Zaman etkileşimindeki anlamlılığın kaynağını görmek amacıyla yürütülen Bonferroni çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre ise, kontrol grubundaki çocukların sontest ($\bar{X} = 1.80$, $SS= .16$) ve öntest ($\bar{X} = 1.80$, $SS = .22$) etkili cevap sayıları benzerken eğitim grubundaki çocukların öntest ($\bar{X}=1.66$, $SS = .17$) puanlarının sontest ($\bar{X} = 2.29$, $SS = .21$) puanlarından daha düşük olduğu görülmüştür. Grup $\times$ Zaman etkileşim etkisi grafiği Şekil 3'de sunulmaktadır. Sonuç olarak karşılaştırma grubunun etkili cevap çeşitliliği sayısı öntestten sonteste değişmezken eğitim grubunun etkili cevap çeşitliliği sayısı öntesten sonteste artmaktadır.

Şekil 3

Grup ve Zamana Göre Etkili Cevap Çeşitliliği

3.4. Eğitim İçeriğine İlişkin Ebeveynlerin Geribildirimleri

Cinsel istismardan korunma eğitimini tamamlayan ebeveynler, eğitimin içeriğini açık uçlu üç soruyla değerlendirmiştir. Katılımcılar, eğitimde özellikle yararlı buldukları ya da eksik gördükleri bilgileri ile varsa çocuklara öğretmede zorluk yaşadıkları içeriği bildirmişlerdir. Yönlendirilen sorular ve her bir soruya alınan yanıtlar kümelenmiştir. Yanıtlar Tablo 5 ve Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 5

“Öğretirken zorlandığınız konular oldu mu ?” Sorusuna Alınan Yanıtlar

Yanıtlar	N	%
Hayır Olmadı	10	47.2
Özel Bölge İsimleri	6	28.8
- Özel bölge isimlerini öğretmek (n=4)		
- Özel bölge isimlerini sanki yadırgadı çok üzerinde durmadım (n=1)		
- Özel bölge isimleri zaten Türkçe olmayan bir kavram, ayıp bölge demeden sadece yerel bölge isimlerini öğretmenin daha ideal olduğunu düşünüyorum (n=1)		
İyi dokunuş kötü dokunuş konusu anlatmakta zorlandım	1	4.8
Kavramları anlatmak biraz zordu	1	4.8
Zorlandım ama zamanla öğreneceğimi düşünüyorum	1	4.8
Çocuğın nasıl olduğunu anlatamadım. Farklı sorular sorabilir o yüzden o konuya hiç girmedim	1	4.8
Doktorun onun özel bölgesine bakabileceği konusunda çok ikilemde kaldı. Birkaç defa anlattım.	1	4.8
Sebebini çok sık doktora gitmesine bağlıyorum		
Toplam	21	100

Tablo 5’de de görüldüğü üzere, katılımcıların yaklaşık yarısı (n=10) eğitim materyalini çocuklarına öğretirken bir zorluk yaşamadığını belirtmiştir. Eğitim içeriğinin aktarılmasında zorluk yaşayanların büyük bir kısmı (n=6) özel bölge isimlerini öğretirken zorlandıklarını bildirmiştir. Bununla birlikte, münferit olarak bildirilen farklı zorlanmaların olduğu da gözlenmiştir.

Eğitim materyaline eklenmesi talep edilen ek bilgilerin olup olmadığı sorgulandığında eğitim grubundaki katılımcıların büyük çoğunluğu (n=18) programı yeterli, kapsayıcı, bilgilendirici ve anlaşılır bulmuştur. İki ebeveyn erkek çocukları için sünnetin anlatımının eklenmesinin uygun olacağını belirtirken, bir ebeveyn bu soruya bilmiyorum cevabını vermiştir.

Tablo 6

“Eğitimde özellikle yararlı bulduğunuz bilgiler nelerdi?” Sorusuna Alınan Yanıtlar

Yanıtlar	n	%
Başından sonuna yararlı	3	1.4
- Aklımdaki tüm sorulara cevap buldum hepsi ayrı ayrı yararlı (n=1)		
- Başından sonuna konuyu yararlı buldum (n=1)		
- Cinsel istismardan nasıl korunacağı (n=1)		
Yöntemi	5	24
- Çocuğa neyi ne derece açıklama konusunda faydalı (n=1)		
- Çocuğumuzun bedenini tanınmasını sohbetle daha rahat bir şekilde anlatmama yardımcı oldu (n=1)		
- Kendi bölgesini tanıtırken ona nasıl davranmamız gerektiğiyle ilgili bilgileri (n=1)		
- Dolaylı yollardan öğretiyordum şimdi daha net bilgilendirebiliyorum (n=1)		
- Eğitim genel anlamda çok açıklayıcıydı ve çocuğun diline inerek nasıl anlatacağımızın anlatılması çok faydalı oldu (n=1)		
Belirli içerik	12	49.8
- Çocukların haklarıyla ilgili verdiğiniz bilgiler (n=1)		
- İyi-kötü sır, güvenilir kişiler (n=5)		
- İyi dokunuş, kötü dokunuş (n=1)		
- Her çocuğun organının ismini bilmesi, üreme organlarını bilmeleri gerektiği (n=2)		
- Kıyafetlerden örnek alınması için direk polise götürülmesi (n=1)		
- Hayır deme bilincinin oturtulması (n=1)		
- Kendi özel bölgelerini öğrenmeleri kadar karşı cinsin de özel bölgelerini öğrenmeleri (n=1)		
Çocuğuma anlatırken cesaret buldum eğitimden sonra	1	4.8
Toplam	21	100

Tablo 6 İncelendiğinde ise, katılımcıların eğitimde özellikle yararlı buldukları bölümler için belirli kümelere ulaşılabilen yanıtlar alındığı görülmektedir. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu program içerisindeki farklı modüller için özellikle etkilidir görüşündedir. Daha çok ortak görüşle en etkili bulunan modül iyi sır-kötü sır (n=5) olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan katılımcılar sağlanan eğitim sayesinde konuyu nasıl ve hangi yöntemle çocuklarına ulaştırabileceklerini öğrenmeyi faydalı buldukları görülmüştür.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada ebeveynleri tarafından çocuklara verilen cinsel istismarı önleme eğitiminin çocukların cinsel istismardan korunmaya ilişkin bilgi ve becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada, 21’i eğitim 20’si kontrol grubunda yer alan 41 ebeveyn katılmış ve ebeveynler, söz konusu eğitim içeriğini 6-7 yaş aralığındaki birinci sınıf çocuklarına aktarmıştır. Programın etkililiğine ilişkin incelemeler çocuklardan alınan bilgilere dayanmaktadır. Müdahalenin aktarıldığı eğitim grubu ve aktarılmadığı kontrol grubundaki çocukların öntest ve sontest puanlarına göre elde edilen sonuçlar alanyazındaki bulgular ile birlikte tartışılmıştır.

Çocuk Bilgi Envanterine ilişkin sonuçlar öntestlerde çocukların büyük kısmının pek çok bilgiye sahip olduğunu göstermiştir. Envanterin m1. *Bedenin kime ait?*, m2. *Vücudumuzda kimsenin görmemesi gereken özel bölgelerimiz var mıdır?*, m3. *Büyük birisi sana sen istemediğin halde dokunabilir mi?*, m4. *Birisi sana seni rahatsız edecek şekilde dokunursa bunu kime söylersin?*, m7. *Senin, büyük birisinin özel bölgesine dokunmanın doğru mudur?* sorularına eğitim ve kontrol grubundaki öğrenciler tarafından öntest ve sontestte büyük oranda doğru cevap verilmiştir. Buna göre, çalışmaya katılan ebeveynlerin bu konuda belirgin düzeyde bir farkındalığı olduğu ve okul çağındaki bu çocukların da hâlihazırda bazı temel bilgilere sahip

olabileceği düşünülmüştür. Çalışmaya katılan ebeveynler bu eğitime kurum ya kişiler tarafından sevk edilmemiş eğitim programına katılmaya gönüllü olmuş yetişkinlerdir. Gönüllü katılımın ebeveynlerin bu konuya duyarlılıklarını ortaya koyar nitelikte olduğu düşünülürse ebeveynlerin eğitim öncesinde de çocuklarına bazı bilgileri aktardıkları ve elde edilen bu sonucun da beklendik olduğu söylenebilir. Beşinci madde olan *Okul bahçesinde büyük birisi istemediğin halde seni kucaklasa ve bunu sır olarak saklamamı istese bu sırrı saklar mısın?* sorusuna eğitim ve kontrol grubunun ön testte yüzde %90'ının doğru cevabı varken son testte doğru cevap sadece eğitim grubunda %100 oranına yükselmiştir. Eğitim ile birlikte her sırrın saklanması gerektiği bilgisi doğru bilgiyle yer değiştirmiştir. Alanyazında görece daha büyük çocuklarda elde edilen sonuçlar bu bulguyu destekler niteliktedir. Özdemir (2018)'in cinsel istismarı önleme eğitiminin 8-11 yaş grubundaki çocukların farkındalık düzeylerine etkisini incelediği araştırmasında da çocuklarının sır saklama konusundaki sorunlu inançlarının kötü ve uygunsuz durumlar karşısında "sır" olmaması gerektiği bilgisinin kazanımıyla yer değiştirdiği belirtilmektedir.

Envanterin altıncı maddesi *Hastalandığında, doktorun senin özel bölgene bakması doğru mudur?* sorusuna eğitim öncesinde "hayır" cevabını veren çocukların eğitim sonrasında tamamının "evet" cevabını verdiği; kontrol grubundaki çocukların ise cevabının "hayır" olarak kaldığı görülmüştür. Eğitim öncesi için elde edilen sonuç doktor müdahalesi gibi tıbbi bir durum söz konusu olduğunda, çocukların bu iki konuyu (mahremiyet ve sağlık) nasıl ilişkilendirecekleri konusunda karmaşa yaşadıklarını göstermektedir. Çocuklarda cinsel istismardan korunma konusunda temel bilgi bir eksikliği veya hatalı öğrenmeye işaret eden bir tablo görülmüştür. Genel olarak, mahremiyet çok önemli bir konu olduğu için, özel bölgelere dokunmak ve bu bölgelerin korunması hakkında çocuklara verilen eğitimler genel bir sınır bilinci olarak şekillendirilmiş ve doktor ya da tıbbi müdahale bağlamında duruma özgü ayırıştırmanın yapılmamış olduğu anlaşılmıştır. Araştırma kapsamında bu bağlamda örnek durumlara yer verilmesi (doktorların vücut mahremiyetine saygı göstererek, yalnızca sağlık durumuna göre ve gerekli tıbbi prosedürleri izleyerek müdahale ettikleri, hekimlerin bu tür müdahaleleri yaparken sahip oldukları tıbbi donanımın ve etik sorumluluklarının olduğu) ile velilere bu bilgiyi çocuklarına doğru bir şekilde aktarabilme becerisi kazandırılmıştır. Sonuç olarak, eğitim sonrasında çocukların tıbbi müdahale amacıyla yapılan dokunuşlara dair daha sağlıklı bir algı geliştirdikleri ve hangi durumlarda kimlerin ne amaçla özel bölgelerine bakabilecekleri konusunda farkındalıklarının arttığı görülmüştür.

Benzer şekilde araştırma istatistiksel farkın saptandığı ikinci soru ise envanterin sekizinci maddesi olan *Kendi özel bölgene dokunduğunda sen yanlış bir şey yapmış olur musun?* sorusudur. Bu soruya eğitim öncesinde doğru cevap veremeyen tüm çocukların eğitim sonrasında doğru cevap verdiği ve kontrol grubunun cevaplarının ise değişmediği görülmüştür. Dolayısıyla, eğitim tamamlandığında, çocukların bedenlerini sahiplenerek sağlıklı bir farkındalık geliştirdikleri düşünülmektedir. Farklılığın görüldüğü bu iki sorudaki bilgi eksiklikleri kültürel ve toplumsal dinamiklerde vücut mahremiyetiyle ilgili katı normlar ve tabuların yol açtığı hatalı öğrenmelerin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Çocuklar, toplumsal beklentiler doğrultusunda, kendi bedenlerine yönelik davranışlarını genellikle yanlış ya da yasaklanmış olarak algılamaktadır. Nitekim, erken çocukluk döneminde, kendi bedenine dokunma ve keşfetme isteğinin bir sonucu olarak görülen mastürbasyon ya da çocuk cinselliği olarak kavramlaştırılabilecek olağan cinsel keşifler, sıklıkla suçluluk duyguları, utanma ve hatta kaygılarla ilişkilendirilmektedir (Amis, Stephanie 2021). Bu program aracılığı ile hem ebeveynlere hem de çocuklara bu bilginin kazandırılmasının hem istismarın önlenmesi ve hem de normal cinsel davranışlar nedeniyle çocukların yaşadığı olumsuz duyguların önlenmesine katkı sağlayacağı düşünülebilir. Bununla birlikte cinsel gelişim eğitimleri ve cinsel istismarı önleme programları birbirlerinin etkisini güçlendirici bir role sahiptir. Nitekim, Wurtele ve Kenny (2011), çocukluk çağı cinsel istismarının önlenmesi için normatif cinsellik gelişimini inceledikleri çalışmalarında, ebeveynler ve profesyonellerin çocukları cinsel istismardan koruma konusunda birçok fırsata sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu fırsatların en önemlilerinden biri, yetişkinlerin çocukların cinsel

gelişimlerini desteklerken sadece cinsel istismardan korunmayı sağlamak amacıyla değil, aynı zamanda çocukların sağlıklı bir cinsellik anlayışı geliştirmelerine yardımcı olmak için de cinsel eğitim vermeleridir. Araştırmacılar, çocukların cinsel gelişimlerini desteklemenin ve onları sağlıklı bir şekilde yönlendirmenin, aynı zamanda cinsel istismara karşı korunma konusunda bilinçlendirmek anlamına geldiğine dikkat çekmiştir. Mevcut araştırma sonuçları ve yapılan vurgular bir arada değerlendirildiğinde, eğitim öncesinde çocukların kendi özel bölgelerine dokunduklarında yanlış bir şey yaptıklarını düşünmeleri ve bu düşüncenin eğitim sonrasında tamamen değişmesi, cinsel sağlık eğitiminin istismarı önleme programlarında ele alınmasının yararına işaret etmektedir. Bu bağlamda cinsel sağlık eğitimlerine daha kapsamlı bir şekilde yer verilmesi veya cinsel istismarı önleme programlarına entegrasyonunun, çocukların istismara karşı daha bilinçli olarak desteklenmesine katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Araştırma kapsamında kullanılan ve çocukların cinsel istismardan korunma becerilerinin değerlendirildiği İstismardan Korunma Becerisi Formunda yönlendirilen *Yabancı biri sana dokunmak istediğinde neler yapabilirsin?* sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde ise eğitim grubunun verdiği cevap sayısı, etkili cevap sayısı ve etkili cevap çeşitliliğinin arttığı bulunmuştur. Kontrol grubunda ise hiçbir artış görülmemiştir. Eğitim grubundaki çocukların cinsel istismardan korunma becerilerinin kontrol grubundaki çocuklardan yüksek olması eğitimin etkili olduğunu göstermektedir. Eğitim alan çocukların kabul edilen ve edilemeyen dokunuşları kavrama ve ayırt etme, istismar ile karşılaştıklarında nasıl davranacaklarını öğrenme, hayır ve buradan git tepkilerini verme, bildirme ve kendini koruma davranışları gibi konularda kişisel güvenlik becerilerinin artması alanyazındaki çalışmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (Currier & Wurtele, 1996; Dale vd., 2016; Davis & Gidycz, 2000; Fryer vd., 1987; Kolko vd., 1987; Sarno & Wurtele, 1997). Bu konuda yapılan araştırmalar, cinsel istismarı önlemeye yönelik küçük yaş gruplarına verilen davranış becerisi eğitimleri sonucunda çocukların istismarı bildirme, istismara direnme, güvendiği kişilere anlatma becerilerinin arttırdığını ve aynı zamanda çocukların cinsel terminolojiyi doğru şekilde öğrendiklerini ortaya koymaktadır (Sarno & Wurtele, 1997; Wurtele, 2009; Wurtele vd., 1991).

Bu çalışmada, önleme programındaki bilgiyi aktarmada ebeveynlerin aracı rol üstlendiği bir yol izlenmiştir. Bir uzmanın doğrudan çocuklara ulaşmadığı bu yöntemde, içeriğin çocuklara ebeveynler tarafından ulaştırıldığı eğitimin etkili olduğu ve çocuklarının cinsel istismardan korunma konusundaki bilgi ve becerilerinin arttığı bulunmuştur. Bu sonuçlar, eğitimin uzmanlar yerine farklı kişiler ya da ebeveynler tarafından verilmesinin eğitim sonuçları üzerinde bir farklılık yaratmadığı ve benzer düzeyde etkili olduğu yönündeki alan yazın vurguları ile örtüşmektedir (Hazzard vd., 1990; Khoori vd., 2020; Wurtele vd., 1992). Sonuçlar, ebeveynlerin bilgi düzeylerinin artırılması ve çocuklara aktarılması yoluyla çocukların korunmasının önemli olduğunu bir kez daha göstermiştir. Ebeveynlerle cinsel istismarı konuşmanın, çocukların olası istismar durumlarını ebeveynlerine anlatmayı kolaylaştırdığını gösteren bulgular (Finkelhor, 1987) eğitimcinin ebeveyn olmasının bir avantaja dönüşebildiğini de göstermektedir. Ayrıca ebeveynlerin kendi çocuklarının yeteneklerine daha duyarlı olduğu ve beceri kazanma ve algılama kapasitelerine göre davranışlarını düzenleyebilecekleri düşünülmektedir. Bu durum da ebeveynin öğrenmeyi en iyi takip edebilecek kişi olduğuna işaret etmektedir. Alanyazında, çocuk istismarını önlemeye yönelik ebeveynlere yönelik programların (örn., Barth, 2009; Chen & Chan, 2016; Shannon, 2003) veya öğretmenler aracılığıyla çocuklara aktarılan programların (örn., Wurtele vd., 1992; Kızıltepe vd., 2022) varlığına rastlanmakla birlikte, ebeveynlere verilen eğitim sonrasında onlar tarafından çocuklara aktarılan eğitim çalışmaları (Apaydın Cırık vd., 2020) sınırlıdır. Bu nedenle mevcut çalışma, çocuklara ebeveynleri tarafından verilen ilk çevrimiçi cinsel istismarı önleme müdahale programı özelliğini taşımakta ve bu yönüyle alanyazındaki eksikliğe yanıt olarak özgün bir yaklaşım sunmaktadır. Bu açıdan, çalışmanın sonuçları, özellikle ailenin eğitim sürecine doğrudan dahil edilmesinin, çocuk cinsel tacizi konusundaki gizliliği azaltmaya yardımcı olabileceğini ve aynı zamanda cinsellik hakkında ebeveyn-çocuk etkileşimini teşvik etmenin, çocukluk dönemi cinsel istismarından korunmadaki önemini vurgulayan işlevsel katkılar

sunabileceğini göstermektedir. Çocuk cinsel istismarının önlenmesinde ebeveynlere ulaşılması özellikle pandemi gibi uzmanların çocuklara erişiminde güçlük yaşanan durumlarda bilhassa önemlidir.

Son olarak, araştırmada uygulanan önleme-müdahale programından bağımsız olarak, ebeveynlere eğitimin içeriğini değerlendirmeleri amacıyla açık uçlu sorular yönlendirilmiştir. Bu sorular arasında, *Öğretirken zorlandığınız yerler oldu mu?, Eğitimde özellikle olmasını istediğiniz, destekleyici olacağını düşündüğünüz ek bilgiler var mıydı? Varsa nedir? ve Eğitimde özellikle yararlı bulduğunuz bilgiler nelerdi?* gibi sorular yer almaktadır. Eğitim tamamlanmasından ardından sorulan bu sorular ile, ebeveynlerin eğitimde yararlı buldukları ya da eksik gördükleri bilgileri çocuklara öğretirken karşılaştıkları zorlukları öğrenmek ve eğitimi geliştirmek amaçlanmıştır. Ebeveynlerden gelen dönütler, çoğunluğun çocuklarına eğitimi verirken zorlanmadığını, ancak bir kısmının özellikle özel bölgelerin isimlerini söylerken zorlandığını göstermektedir. Dolayısıyla, cinsel gelişim terminolojisinin en temel kavramlarını kullanmada yetişkin yaştaki bireylerin sorun yaşaması, önemli bir probleme işaret etmektedir. Ebeveynlerin bu tutumları model olma yoluyla çocuklara aktarılabilmesi göz önünde bulundurulduğunda, öncelikle ebeveynlerde bu tabuların esnetilerek daha açık bir yaklaşım geliştirilmesi önemli görünmektedir. Çocuklara bedenlerini tanıtırken doğru terminolojinin kullanılması olası istismar durumlarında kendilerini daha net ve doğru ifade edebilmelerine olanak sağlayacaktır. Bu sebeple bundan sonraki programlarda da özel bölgelerin isimlerinin özellikle tıbbi karşılıkları olan vajina ve penis olarak anlatılmasının, ebeveynlerin bu kavramları benimsemesinde ve doğru bir şekilde kullanmalarında olduğu kadar, çocukların da bu kavramları gerektiğinde kendi bedenlerinden utanmadan net olarak kullanabilmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Özetle, eğitimle ilgili geri bildirimler, ebeveynlerin büyük çoğunluğunun verilen bilgileri yeterli, anlaşılır, kapsayıcı ve faydalı olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Bu nedenle, ebeveynlerden alınan bilgiler doğrultusunda verilen eğitimin yararlı ve ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olduğu düşünülmektedir. Verilen eğitimin çocuklara aktarılması sonucunda da cinsel istismarla ilgili hedeflenen bilgi ve becerileri kazandırmış olması da bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

Çalışmanın çevrimiçi olarak ebeveynlere sunulan ve onlar aracılığıyla çocuklara aktarılan ilk çevrimiçi cinsel istismarı önleme eğitimi olma özelliği ve çocuklara kazandırdığı bilgi ve becerilerle sağladığı işlevsel katkılar, çalışmanın güçlü yanlarını oluşturmaktadır. Eğitimlerin ebeveynlere verilmesi, gerektiğinde çocuklarına bu eğitimi tekrar verme imkânı tanıyarak eğitim sürecinin etkinliğini artırmış; ölçümlerin eğitimden hemen önce ve sonra yapılması ise sonuçların güvenilirliğini güçlendirmiştir. Bu çalışmanın önemli bir katkısı uzmanların çocuklara doğrudan ulaşmasını sınırlayan pandemi gibi durumlarda ebeveynlere çevrimiçi ulaşılarak çocuklara yönelik önleme çalışmalarının sürdürülmesi konusunda bir örnek oluşturmalarıdır. Bununla birlikte, çalışmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bu sınırlılıklardan ilki, sadece bilgisayar ve internet erişimi olan ebeveynlerin çalışma grubunda yer alabilmeleridir. Ayrıca araştırmada uygulanan veri toplama ölçekleri pandemi koşulları sebebiyle ebeveynler tarafından çocuklara yönlendirilmiş ve çocukların cevapları çevrimiçi olarak kaydedilmiştir. Çalışmada ebeveynlerin işaretlediği cevapların çocuklar tarafından verildiği kabul edilmektedir. Ayrıca ebeveynlere ve çocuklara daha önce herhangi bir istismarı önleme eğitimi alıp almadıklarının sorulmaması ya da bu konudaki bilgi seviyelerinin sorgulanmamış olması, elde edilen bulgularda önceki eğitimlerin etkisini kontrol edememeyi beraberinde getirmiştir. Katılımcıların daha önce edindikleri bilgi ve deneyimlerin, sunulan eğitimin etkisini pekiştirme potansiyelinin yanı sıra eğitim programının etkinliğini sınırlama olasılığı da düşünülmelidir. Bu nedenle, gelecekteki araştırmalarda katılımcıların önceki eğitim geçmişlerinin değerlendirilmesi önerilmektedir. Son olarak izlem çalışması yapılmadığından, kazanımların kalıcılığı hakkında bilgi edinilememiştir. Bu nedenle, gelecekteki çalışmalarda, kazanımların ne kadar zaman sürdürülebileceğini görmek amacıyla izlem ölçümleri yapılması önerilmektedir. Ayrıca ebeveynlere ulaşmanın her zaman mümkün olmayabileceği ya da ebeveynlerin gönüllü olmadığı ilerdeki çalışmalarda çevrimiçi eğitimlerin

öğretmenlere yönelik yapılması da yararlı olabilir. Gelecekte araştırmacıların program içeriğini sanal istismar vb. konuları içerecek biçimde geliştirmesi önerilebilir. Özellikle pandemi gibi sosyal izolasyonun yüksek olduğu durumlarda çocuklara cinsel istismardan korunma eğitiminin ebeveynler aracılığıyla verilmesinin çocukların korunmasına katkı sunabileceği bulgularının farklı yaşlarda ve farklı okullarda incelenmesi ile mevcut çalışmanın dış geçerliğinin sınanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akgiray, A. (2007). *Çocuk İstismarı: 8-10 yaş çocuklarda istismarı önleme* [Yayınlanmamış tezsiz yüksek lisans dönem projesi]. Ankara Üniversitesi.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(2), 95-119. <https://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/115168>
- Amis, Stephanie M., "Is This My Body? A Manual on Navigating Child Masturbation Without Shame" (2021). CUNY Academic Works. https://academicworks.cuny.edu/gc_etds/4179/
- Apaydın Cırık, V., Efe, E., ve Velipaşaoğlu, S. (2020). Educating children through their parents to prevent child sexual abuse in Turkey. *Perspectives in Psychiatric Care*, 56(3), 523-532. <https://doi.org/10.1111/ppc.12461>
- Aral, N., ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları ve çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı, *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5), 27-54.
- Ateşoğlu, N. (2018). *İlkokul çocuklarına yönelik ihmal ve istismarı önleme: bir anababa eğitim programının değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş. (2001). *Deneysel Desenler: Ön Test Son Test Kontrol Gruplu Desen*. Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni Spss Uygulamaları ve Yorum*. (10. baskı). Pegem Yayıncılık.
- Barth, R. P. (2009). Preventing child abuse and neglect with parent training: Evidence and opportunities. *The Future of Children*, 95-118. <https://doi.org/10.1353/foc.0.0031>
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. Routledge.
- Campbell, A. M. (2020). An increasing risk of family violence during the Covid-19 pandemic: Strengthening community collaborations to save lives. *Forensic science international: reports*, 2, 100089. <https://doi.org/10.1016/j.fsir.2020.100089>
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Chen, M., ve Chan, K. L. (2016). Effects of parenting programs on child maltreatment prevention: A meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 17(1), 88-104. <https://doi.org/10.1177/1524838014566718>
- Child Abuse Prevention Association (2024). What is child sexual abuse?. <https://preventchildabuse.org/what-we-do/child-sexual-abuse-prevention/>

- Currier, L. L., ve Wurtele, S. K. (1996). A pilot study of previously abused and non-sexually abused children's responses to a personal safety program. *Journal of Child Sexual Abuse*, 5(1), 71-87. https://doi.org/10.1300/J070v05n01_04
- Çeçen, A.R. (2007). Çocuk cinsel istismarı: sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1), 5-15. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://core.ac.uk/download/pdf/268072105.pdf>
- Çeçen-Eroğul, A.R., ve Kaf-Hasırcı, Ö. (2013). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik geliştirilen cinsel istismarı önleme psiko-eğitim programının etkililiğinin sınanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 719-729.
- Helvacı Çelik, F. G. & Hocaoglu, Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(4), 695-711. <https://doi.org/10.31832/smj.454535>
- Çıtak Tunç, G., Gorak, G., Ozyazicioglu, N., Ak, B., Isil, O., ve Vural, P. (2018). Preventing child sexual abuse: Body safety training for young children in Turkey. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(4), 347-364. <https://doi.org/10.1080/10538712.2018.1477001>
- Dale, R., Shanley, D. C., Zimmer-Gembeck, M. J., Lines, K., Pickering, K., ve White, C. (2016). Empowering and protecting children by enhancing knowledge, skills and well-being: A randomized trial of Learn to BE SAFE with Emmy™. *Child Abuse & Neglect*, 51, 368-378. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.07.016>
- Daro, D. A. (1994). Prevention of child sexual abuse. *The Future of Children*, 4(2) 198-223. <https://doi.org/10.2307/1602531>
- Davis, M. K., ve Gidycz, C. A. (2000). Child sexual abuse prevention programs: A meta-analysis. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29(2), 257-265. https://doi.org/10.1207/S15374424jccp2902_11
- Demir, M. (2008). *Çocuk ve ergenlerin cinsel istismarı sonrasında akut stres bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu özelliklerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi.
- Dünya Sağlık Örgütü (2006). Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence. World Health Organization and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect. World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/43499>
- Dünya Sağlık Örgütü (2024). Child maltreatment. World Health Organization. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>
- Erdoğan, A., Tufan, E., Karaman, G.M., Atabek, M.S., Koparan, C., Özdemir, E., Çetiner, A. B., Yurteri, N., Öztürk, Ü., Kurçer, M.A. ve Ankaralı, H. (2010). Türkiye'nin dört farklı bölgesinde çocuk ve ergenlere cinsel tacizde bulunan kişilerin karakteristik özellikleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 55-61. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.emdrterapi.org/upload/files/travma/adli-yayin.pdf>
- Feiring, C., ve Taska, L. S. (2005). The persistence of shame following sexual abuse: A longitudinal look at risk and recovery. *Child Maltreatment*, 10(4), 337-349. <https://doi.org/10.1177/1077559505276686>
- Finkelhor, D. (1987). The Trauma of Child Sexual Abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 2(4), 348-366. <https://doi.org/10.1177/08862605870020040>

- Finkelhor, D., Shattuck, A., Turner, H. A., ve Hamby, S. L. (2014). The lifetime prevalence of child sexual abuse and sexual assault assessed in late adolescence. *Journal of Adolescent Health, 55*(3), 329-333. <https://doi.org/10.1177/08862605870020040>
- Fishwick, K., Goodman-Williams, R., ve Armenta, E. (2024). Sexual assault and domestic violence prevention programming during the Pandemic: How prevention educators navigated COVID-19. *Journal of Family Violence, 1*-12. <https://doi.org/10.1007/s10896-024-00766-0>
- Fryer Jr, G. E., Kraizer, S. K., ve Mlyoshi, T. (1987). Measuring actual reduction of risk to child abuse: A new approach. *Child Abuse & Neglect, 11*(2), 173-179. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(87\)90055-X](https://doi.org/10.1016/0145-2134(87)90055-X)
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse & Neglect, 26*(6-7), 697-714. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00342-3](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00342-3)
- Gönültaş, M.B. (2013). *Çocuğa yönelik cinsel şiddet olaylarında olay kurgusunda ve şüpheli ifadelerindeki ortak özelliklerin incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Gölge, Z. B. (2005). Cinsel travma sonrası oluşan ruhsal sorunlar. *Nöropsikiyatri Arşivi; 42*(1), 19-28. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.noropsikiyatriarsivi.com/sayilar/375/buyuk/19-28.pdf](https://www.noropsikiyatriarsivi.com/sayilar/375/buyuk/19-28.pdf)
- Hair, J., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010) *Multivariate data analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, Pearson Educational International.
- Hazzard, A, Kleemeier, C. P., ve Webb, C. (1990). Teacher versus expert presentations of sexual abuse prevention programs. *Journal of Interpersonal Violence, 5*, 23-36. <https://doi.org/10.1177/088626090005001002>
- Işık, E., ve Demircioğlu, H., (2019). Çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik geliştirilen okul temelli programlar ve etkililikleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 1*(1), 32-51.
- Kendall Tackett, K. (2002). The health effects of child abuse; four pathways by which abuse can influence health. *Child Abuse & Neglect, 26*, 715-729. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00343-5](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00343-5)
- Khoori, E., Gholamfarkhani, S., Tatari, M., ve Wurtele, S. K. (2020). Parents as teachers: Mothers' roles in sexual abuse prevention education in Gorgan, Iran. *Child Abuse & Neglect, 109*, 104695. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104695>
- Kızıltepe, R., Eslek, D., Irmak, T. Y., ve Güngör, D. (2022). "I am learning to protect myself with Mika:" A Teacher-based child sexual abuse prevention program in Turkey. *Journal of Interpersonal Violence, 37*(11-12), NP10220-NP10244. <https://doi.org/10.1177/0886260520986272>
- Knack, N., Winder, B., Murphy, L., ve Fedoroff, J. P. (2019). Primary and secondary prevention of child sexual abuse. *International Review of Psychiatry, 31*(2), 181-194. <https://doi.org/10.1080/09540261.2018.1541872>
- Kolko, D. J., Moser, J. T., Litz, J., ve Hughes, J. (1987). Promoting awareness and prevention of child sexual victimization using the Red Flag/Green Flag program: An evaluation with follow-up. *Journal of Family Violence, 2*(1), 11-35. <https://doi.org/10.1007/BF00976368>

- Livingstone, S., ve Smith, P. K. (2014). Annual research review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: The nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *Journal of child psychology and psychiatry*, 55(6), 635-654. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12197>
- Lotto, C. R., Altafim, E. R. P., ve Linhares, M. B. M. (2022). Feasibility and acceptability study of the online ACT-Raising Safe Kids program. *Children and Youth Services Review*, 141, 106591. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2022.106591>
- MacMillan, H. L., MacMillan, J. H., Offord, D. R., Griffith, L., ve MacMillan, A. (1994). Primary prevention of child sexual abuse: a critical review. *Part II. Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(5), 857-876. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1994.tb02299.x>
- MedCalc Software Ltd. Comparison of proportions calculator. https://www.medcalc.org/calc/comparison_of_proportions.php (Version 23.0.8; accessed November 15, 2024)
- Meinck, S., Fraillon, J., and Strietholt, R. (2022). The Impact of the COVID-19 Pandemic on Education. Interational Evidence From the Responses to Educational Disruption Survey (REDS). *International Association for the Evaluation of Educational Achievement*. <https://www.iea.nl/publications/international-evidence-responses-to-educational-disruption-survey>
- Mendelson, T., ve Letourneau, E. J. (2015). Parent-focused prevention of child sexual abuse. *Prevention Science*, 16, 844-852. <https://doi.org/10.1007/s11121-015-0553-z>
- Orak, O. S., ve Okanlı, A. (2021). The effect of preventive psychosocial interventions directed towards mothers and children on children's knowledge about protection from sexual abuse. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 34(4), 294-302. <https://doi.org/10.1111/jcap.12334>
- Özer, E., Bütün, C., Beyaztaş, Y. F., ve Engin, A. (2007). Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne 2006–2007 yıllarında başvuran cinsel istismar mağduru çocuk olgularının değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 29(2), 51-5.
- Özdemir, S.G. (2018). *Okul sosyal hizmeti bağlamında cinsel istismarı önleme eğitiminin 8-11 yaş grubundaki çocukların farkındalık düzeylerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Özdemir-Demirci, E., Özmen, S., Öztıp, D.B., Özdemir, Ç., ve Çıkılı-Uytun, M. (2014). Çocuk ve ergen cinsel istismar olgularında istismar ile ilişkili sosyo-demografik özelliklerin, ailesel değişkenlerin ve ruhsal bozuklukların değerlendirilmesi. *Adli Tıp Bülteni*, 19(3), 146-153.
- Pelcovitz, D., Kaplan, S., Goldenberg, B., Mandel, F., Lehane, J., ve Guarrera, J. (1994). Post-traumatic stress disorder in physically abused adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 33(3), 305-312. <https://doi.org/10.1097/00004583-199403000-00002>
- Pullins, L. G., ve Jones, J. D. (2006). Parental knowledge of child sexual abuse symptoms. *Journal of Child Sexual Abuse*, 15(4), 1-18. https://doi.org/10.1300/J070v15n04_01
- Ramaswamy, S., ve Seshadri, S. (2020). Children on the brink: Risks for child protection, sexual abuse, and related mental health problems in the COVID-19 pandemic. *Indian Journal of Psychiatry*, 62(Suppl3), 404-S413.

- Renk, K., Liljequist, L., Steinberg, A., Bosco, G., ve Phares, V. (2002). Prevention of child sexual abuse, are we doing enough? *Trauma, Violence & Abuse*, 3(1), 68- 84. <https://doi.org/10.1177/15248380020031004>
- Roca, E., Melgar, P., Gairal-Casadó, R., ve Pulido-Rodríguez, M. A. (2020). Schools that ‘open doors’ to prevent child abuse in confinement by COVID-19. *Sustainability*, 12(11), 4685. <https://doi.org/10.3390/su12114685>
- Rudolph, J. I., Zimmer-Gembeck, M. J., ve Walsh, K. (2022). Recall of sexual abuse prevention education at school and home: Associations with sexual abuse experience, disclosure, protective parenting, and knowledge. *Child Abuse & Neglect*, 129, 105680. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105680>
- Rudolph, J. I., Walsh, K., Shanley, D. C., ve Zimmer-Gembeck, M. J. (2022). Child sexual abuse prevention: parental discussion, protective practices and attitudes. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(23-24), NP22375-NP22400. <https://doi.org/10.1177/08862605211072258>
- Russell, D., Higgins, D., ve Posso, A. (2020). Preventing child sexual abuse: A systematic review of interventions and their efficacy in developing countries. *Child Abuse & Neglect*, 102, 104395. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104395>
- Sarı, H. Y., Ardahan, E., ve Öztornacı, B. Ö. (2016). Systematic reviews about child abuse and neglect in last 10 years. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(6), 501-511.
- Sarno, J. A., ve Wurtele, S. K. (1997). Effects of a personal safety program on preschoolers' knowledge, skills, and perceptions of child sexual abuse. *Child Maltreatment*, 2(1), 35-45. <https://doi.org/10.1177/1077559597002001004>
- Shannon, L. C. (2003). Best practices for parent education: Programs seeking to prevent child abuse. Extension associate: Children, youth, and families. *North Carolina State University Cooperative Extension Service*, 1-7. <https://poliklinika-harni.hr/images/uploads/445/prevencija-zlostavljanja.pdf>
- Soylu, N., Pılan-Şentürk, B., Ayaz, M., ve Sönmez, S. (2012). Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerde ruh sağlığını etkileyen etkenlerin araştırılması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 292-298. <https://psikiyatridizini.net/viewarticle.aspx?articleid=10297>
- Spencer, C. M., Topham, G. L., ve King, E. L. (2020). Do online parenting programs create change?: A meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 34(3), 364-374.
- Şahiner, Ü.M., Yurdakök, K., Kavak, U.S., ve Çetin, İ. (2001). Tıbbi açıdan çocuk istismarı. *Katkı Pediatri Dergisi*, 22, 276-285.
- Şimşek, Ş., Fettahoğlu, E.Ç., ve Özatalay, E. (2011). Cinsel istismara uğramış çocuklarda ve ebeveynlerinde travma sonrası stres bozukluğu. *Dicle Tıp Dergisi*, 38(3), 318-324. <https://doi.org/10.5798/diclemedj.0921.2011.03.0040>
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). Using multivariate statistics. (S. 76-77). Pearson Education.
- Topçu, S. (2009). *Cinsel istismar*. Phoenix Yayınevi.
- Turhan, E., Sangün, Ö., ve İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *Sted/Sürekli Tıp Dergisi*, 15(9),153-157.
- Tutty, L. M. (1997). Child sexual abuse prevention programs: Evaluating who do you tell. *Child Abuse & Neglect*, 21(9), 869-881. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(97\)00048-3](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(97)00048-3)

- Tutty, L. M. (2000). What children learn from sexual abuse prevention programs: Difficult concepts and developmental issues. *Research on Social Work Practice, 10*(3), 275-300. <https://doi.org/10.1177/104973150001000301>
- Türk Kurtça, T. (2022). Çocuk cinsel istismarını önleme programlarında ebeveyn eğitimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 14*(2), 247-254.
- UNİCEF (2010). Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-istismari-ve-aile-i%C3%A7i-%C5%9Fiddet-ara%C5%9Firmasi-%C3%B6zet-raporu-2010>
- Wurtele, S. K. (2009). Preventing sexual abuse of children in the twenty-first century: Preparing for challenges and opportunities. *Journal of Child Sexual Abuse, 18*(1), 1-18. <https://doi.org/10.1080/10538710802584650>
- Wurtele, S. K., Currier, L. L., Gillispie, E. I., ve Franklin, C. F. (1991). The efficacy of a parent-implemented program for teaching preschoolers personal safety skills. *Behavior Therapy, 22*(1), 69-83. [https://doi.org/10.1016/S0005-7894\(05\)80245-X](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(05)80245-X)
- Wurtele, S. K., Kast, L. C., ve Melzer, A. M. (1992). Sexual abuse prevention education for young children: A comparison of teachers and parents as instructors. *Child Abuse & Neglect, 16*(6), 865-876. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(92\)90088-9](https://doi.org/10.1016/0145-2134(92)90088-9)
- Wurtele, S. K., ve Owens, J. S. (1997). Teaching personal safety skills to young children: An investigation of age and gender across five studies. *Child Abuse & Neglect, 21*(8), 805-814. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(97\)00040-9](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(97)00040-9)
- Wurtele, S. K., ve Kenny, M. C. (2011). Normative sexuality development in childhood: Implications for developmental guidance and prevention of childhood sexual abuse. *Counseling and Human Development, 43*(9), 1-24.
- Yalın, A., Kerimoğlu, E., ve Erman, F. (1995). Okul öncesi çocuklarda cinsel istismarı önleme programı: Ana babaların tutum görüş ve davranışlarının taranması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 2*, 19-27.
- Yam, F. C. (2020). Çocuk cinsel istismarına yönelik müdahale basamakları ve işlevlerinin kuramsal olarak incelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi, 3*(5), 61-77. <https://doi.org/10.36731/cg.636351>
- Yılmaz-Irmak, T. (2008). *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi.
- Yılmaz-Irmak, T., Kızıltepe, R., Aksel, Ş., Güngör, D., ve Eslek, D. (2018). Mika ile kendimi korumayı öğreniyorum: cinsel istismarı önleme programının etkililiği. *Türk Psikoloji Dergisi, 33*(81), 41-57. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.tpd.com.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320180000m000003.pdf](https://www.tpd.com.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320180000m000003.pdf)
- Yiğit, R. (2005). Çocukların cinsel istismarı ve ensest. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 8*(3), 90-100. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/29286](https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/29286)

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Childhood sexual abuse and misuse is a major issue that threatens children's healthy development and causes serious psychological problems (Aktepe, 2009; Turhan et al., 2016; Feiring & Taska, 2005; Gölge, 2015; Pelcovitz et al., 1994). The prevalence of sexual abuse and its negative impact on children highlights the importance and need for abuse prevention interventions. Literature reviews show that the most effective strategy to address sexual abuse is prevention programmes (Renk et al., 2002). These programmes are essential for children to develop the skills to protect themselves from sexual abuse (Kolko et al., 1987; Sarno & Wurtele, 1997). It has been found that effective outcomes are derived from planning programmes for children at different developmental levels (Wurtele & Owens, 1997; Dale et al., 2016; Tutty, 1997). When these programmes are delivered by teachers as well as mental health professionals, they have been found to increase children's knowledge and skills to protect themselves from abuse (Kızıltepe et al., 2022). In addition, the scope of interventions to prevent sexual abuse has expanded to include parents, who are central to children's lives. As a result of with the emphasis on the crucial role of parents in enhancing child safety and that they should be the focus of prevention efforts (Mendelson & Letourneau, 2015), there has been an increase in the number of studies examining the effectiveness of parent-focused prevention programs in recent years (e.g., Rudolph et al., 20-22; Barth, 2009; Shannon, 2003 Apaydın Cırık et al., 2020). Consistent with examples around the world, it is understood that parent trainings in Turkey raised awareness of child abuse and increased parents' protective knowledge (Ateşoğlu, 2018; Çeçen-Eroğul et al., 2013; Çıtak-Tunç et al., 2018; Yılmaz Irmak et al., 2018; Işık & Demircioğlu, 2019; Türk Kurtça, 2022). However, it has been observed that there is a limited number of studies examining the effectiveness of parent-led abuse prevention training for children (Rudolph, Zimmer-Gembeck, & Walsh, 2022; Wurtele, vd., 1992), and there is only one study on this issue in our country (Apaydın et al., 2020). Like prevention programmes implemented by teachers, interventions implemented by parents are thought to have advantages in many respects. One of these advantages is that the child is still accessible in a situation of isolation, as in the Covid-19 pandemic. Indeed, this process has disrupted face-to-face sexual abuse prevention programmes in schools and created significant gaps in child protection (Fishwick et al., 2024; Ramaswamy & Seshadri, 2020). Based on this point, the current study aimed to investigate the effect of the parent-led sexual abuse prevention programme education on children's self-protection knowledge. The effectiveness of the programme was assessed by measuring children answer before and after the training.

Method

A 2 x 2 factorial design was used for this study. The research group consisted of 41 primary school children (20 girls and 21 boys) aged 6-7 years. In order to evaluate the effectiveness of the programme, the Child Information Inventory, Parent Information Form and Skills for Protection from Abuse Form (Yılmaz Irmak et al., 2018) prepared by the researchers were used as data collection tools. Before the analyses, the homogeneity of the participants in the training and control groups in terms of socio-demographic characteristics was examined using chi-squared analysis. As yes/no responses were received to the information on protection from child sexual abuse, the effectiveness of the programme was assessed with 'N-1' chi-squared test statistics using the MedCalc programme. Another analysis carried out to evaluate the effectiveness of the prevention training was a 2 x 2 repeated measures ANOVA with the measurements taken from both groups before and after the training (total number of responses, number of effective responses and scores for the diversity of effective responses). Prior to running the analyses it was found that all assumptions were met. In addition to the analyses, the opinions of the parents in the training group on the content and adequacy of the training were evaluated using frequency distributions.

Results and Discussion

The results of the analyses showed that most of the children in the education and control groups had most of the information about sexual abuse prevention before the education. Both the children in the education group and the children in the control group had some basic knowledge about sexual abuse (*who owns the body, where the private parts are, knowing how to say no, who to ask for help, and that it is wrong to touch the private parts of someone older than oneself*). It was found that the children who received the training did not show a significant change ($p > .05$) from the pre-test measurement to the post-test measurement on these questions. However, it was found that the knowledge level of the children in the education group about sexual abuse on the questions "*Is it right for the doctor to look at your private parts when you are sick*" ($p < .001$) and "*Would it be wrong to touch your private parts?*" ($p < .05$) were statistically significantly different from pretest to posttest. The percentages of the control group's sexual knowledge level did not show any significant change between pre and post measurements for any of the eight questions. In the study, answers to open-ended question "What can you do if a stranger wants to touch you?" were coded as number of answers, number of effective answers, and variety of effective answers, and analysed separately using 2x2 ANOVA. According to the results of the analysis, the group $\times$ time interaction had a marginally significant effect on the number of answers [$F(1,139) = 3.37, p = .074, \eta^2 = .08$], the effect of the group $\times$ time interaction for the number of effective answers was statistically significant [$F(1,39) = 4.90, p < .05, \eta^2 = .11$], and the effect of the group $\times$ time interaction for the variety of effective answers was marginally significant [$F(1,39) = 3.13, p = .085, \eta^2 = .07$]. When the source of the group $\times$ time interaction was analysed using Bonferroni analyses, it was found that the difference was due to changes in sexual abuse prevention skills in the experimental group. In addition, in order to evaluate the content of the training, the feedback received from the parents was analysed in terms of frequency and it was observed that the majority of them did not have any difficulties in teaching their children, but some of them had difficulties, especially in saying the names of special regions. Overall, parent-led education is effective in preventing child sexual abuse by improving children's knowledge and skills to protect themselves.